

Ajánló

Lapunk rendszeres szerzője Ungváry Rudolf, akinek tollából kiváló publikációk születtek. Írásaiban többször is foglalkozott már a névterekkel, köztük a földrajzi névterekkel is. A „*földrajzi személyi*” hungarikum – *A magyar kultúrában szerepet játszó személyek születési, életrajzi és halálozási helyeinek területi szórása a világban* című írásában most egy új nézőpontból, a szerzői hungarikumok szempontjából vizsgálja a kérdést. A magyar vagy magyar kultúrához kötődő szerzők neve egyértelműen összekapcsolható az adott személyek születési és halálozási helyével. Ezek a helyek a személyekre vonatkozó hungarikumok. E helyeknek csupán egy része található a mai illetve a történelmi Magyarországon. Jórészüket külföldön, akár a világ távoli szegletében helyezkedik el. Még érdekesebbé válik a kutatás, ha figyelembe vesszük, hogy egy-egy adott hely földrajzi neve függ a megnevezés nyelvétől, esetleg tájnyelvi szokásoktól, valamint a történelem során is változik. A forrásokban rögzített születési és halálozási helyek névállományát, a szerző összehasonlította a Relex által kezelt földrajzi névtér neveivel. Az egyes személyekhez tartozó földrajzi helyek területi eloszlása megmutatja, hogyan kapcsolódott a magyar kulturális élet a világ más területeinek kultúrájához, különösen az euro-atlanti kultúrához. A külföldi halálozási helyek szórása pedig összefügg a magyar történelem során lezajlott kivándorlási hullámokkal.

Ez a munka hozzájárul nemzeti kulturális örökségünk megőrzéséhez.

(Prokné Palik Mária)

Kiszl Péter és Szüts Etele: Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei – a COVID-19 idején című tanulmánya – a TMT 2020. évi 3. számában megjelent Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei című cikk előre nem tervezett folytatásaként, az abban már vizsgált – öt jelentős cirkuszművészeti intézménynek a váratlanul bekövetkezett pandémiás helyzetre adott, személyes jelenlétet nem igénylő, digitális megoldásokat eredményező válaszait tárja fel. A kutatás kiemelten foglalkozik a cirkuszművészeti intézmények közösségi média (facebook, Twitter, instagram, YouTube) aktivitásaival: a bejegyzésekről, az azokra érkezett reakciókról, a hozzászólásokról és a megosztásokról mutat összehasonlító statisztikákat. A vizsgálat érinti a cirkuszművészetet népszerűsítő online tevékenységek rendszerét, oktatási programok, képzések, rendezvények, illetve a közönséggel történő kapcsolattartásnak a jelenlegi rendhagyó körülmények közötti sajátosságait. A dolgozat a COVID-19 cirkuszművészetre gyakorolt digitális fejlesztési nyomásának nemzetközi spektrumú elemzésével további kulturális és oktatási területek innovációit, kísérleti projektek bevezetését, valamint a Nemzeti Cirkuszművészeti Központ fejlesztését kívánja ösztönözni.

Fonyó Istváné

A következő szám tartalmából

KILIÁN Zsolt, MARGIT István: **Open Access kiadás könyvtári támogatása egyetemi környezetben. A Ludovika Egyetemi Kiadó és az NKE Egyetemi Központi Könyvtár és Levéltár együttműködése (esettanulmány)**

DRÓTOS László: **Az idő fogságában. Ki őrzi meg a közösségi médiát?**

TÓSZEGI Zsuzsanna: **Beszámoló a NWS „Digitális bölcsészet” konferenciáján elhangzott előadásokról**

Ungváry Rudolf

A „földrajzi személyi” hungarikum

A magyar kultúrában szerepet játszó személyek születési, életrajzi és halálozási helyeinek területi szórása a világban

A könyvtári dokumentumokban szereplő személyeknek van két alapvető földrajzi meghatározottsága: a születési és a halálozási helyük, melyek földrajzi nevek. Ezek a helyek tekinthetők személyekre vonatkozó hungarikumnak.

A személyek csak egy része született vagy halt meg a mindenkori Magyarországon. Jelentős részük a mai állam területén kívül, de a történelmi Magyarországon belül született és élt, egy másik jelentős részük viszont ezen kívül született, de többnyire Magyarországon halt meg. A két utóbbi jellemző azért figyelemre méltó, mert más nemzeti kultúrák többségétől eltérően valószínűleg arányosan nagy a külföldi releváns földrajzi helyek aránya. Ez a születési helyek tekintetében a magyar kultúra átlagon felüli befogadó tulajdonsága. Kiemelkedő az arány a német nyelvterület vonatkozásában.

A halálozási helyek dolgában pedig az a figyelemre méltó, hogy egyrészt számuk átlagon felüli a nyugati világban, beleértve elsősorban Nyugat-Európát, az Amerikai Egyesült Államokat és Dél-Amerikát. Ugyanakkor szinte nincs olyan kontinense, országa/gyarmata a világnak, amelyhez ne fűződnek halálozási hely. A másik átlagon felüli sűrűsödési hely a keleti hadszíntér, Oroszország és a Szovjetunió, beleértve a közép-ázsiai és távoli-keleti területeket.

Nemzetközi összehasonlításhoz pontos adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre. Feltételezhető, hogy halálozási helyek dolgában Ausztria és Németország esetében lehet egy kicsit hasonló a helyzet.

Tárgyszavak:

Bevezetés

A könyvtári hungarikumokban¹ közös, hogy dokumentumokról van szó, melyek tulajdonságai a nyelv, amelyen íródtak, a megjelenési hely, a szerző és a tartalmuk. Mindezek a nemzeti kultúra részei. A könyvtári-információtárolási és -keresési szempontból magyar vonatkozásukat a hungarikum fogalma fejezi ki. Az alábbi fajtáit különböztetjük meg:

- területi hungarikum (a mindenkori Magyarország területén keletkezett források);
- nyelvi hungarikum (a magyar nyelvű források, megjelenési helytől, szerzőtől, tartalomtól függetlenül);
- a szerzői (patrisztikai) hungarikum (magyar vagy magyarországi szerzőtől, függetlenül a forrás megjelenési helyétől, nyelvétől és tartalmától);
- tartalmi hungarikum (a tartalmában magyar vagy magyarországi forrás, függetlenül a forrás megjelenési helyétől, nyelvétől, szerzőjétől).

A magyar vagy magyar vonatkozású szerzőknek van két alapvető földrajzi meghatározottsága: a születési és a halálozási helyük. Ezek lehetnek földrajzi tulajdonnevek (lakott hely, igazgatási egység, természetföldrajzi név), lehetnek táj-

¹ „d) Hungarikum: a Magyarország mindenkori területén megjelent minden, továbbá a külföldön magyar nyelven, magyar szerzőtől, illetőleg magyar vonatkozású tartalommal keletkezett valamennyi dokumentum, függetlenül attól, hogy nyilvánosságra hozták-e vagy sem [2]. A latin eredetű névnek a „hungarikum” az egyes, és a „hungarika” a többes száma. A könyvtári hungarikumok alapvetően mások, mint azok, melyeket a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényben rögzítettek [16].

nevek (*Kelet-Szibéria, Úz-völgye*) és egyéb helynevek (*Keleti front*), de lehetnek eseménynevek (*Laborc-völgyi harcokban*), és lehetnek olyan, nem helyet jelentő tulajdonnevek, melyek földrajzi neveknek számítanak (*Stübingi kastély, Kresevo-kolostor*) azaz földrajzi helymegjelölők [8].

A magyar vonatkozás ezekben az esetekben az adott földrajzi helyhez fűződik. Ennek azért van jelentősége, mert arról tájékoztat, hogy honnan származik a szerző, illetve arról, hogy hol halt meg. A tárgyalt földrajzi nevek is mind magyar vonatkozásúak, és ezért tekinthetők hungarikumnak. Azaz bevezethetjük a földrajzi személyi hungarikum fogalmát. Minden olyan földrajzi hely, amely a magyar vonatkozású személyek születési és halálozási helye, külföldi állomáshelye, hungarikum kiadási helye ennek tekinthető.

A feldolgozás nehézségei

A PIM Digitális Bölcsészeti Központban jelenleg az adatbázisban szereplő személyek helyadatainak a névtéri² feldolgozása folyik. Ennek lényeges része, hogy a forrásokban szereplő szerzők születési és halálozási helyneveit azonosítani kell:

- meg kell állapítani, hogy a forrásban szereplő földrajzi név a valóságban milyen formában létezik, és
- milyen magasabb igazgatási egységhez tartozik, végül pedig
- be kell hasonlítani a jelenleg épülő névtérbe, annak földrajzinév-terébe, hogy van-e megfelelője, akkor az milyen hivatalos alakban van meg, ha pedig nincs, föl kell venni.³

A könyvtárak egységesített besorolási adataiban szereplő születési és halálozási helyek, a kiadók és a nyomdák nevei, továbbá a források tartalmát minősítő földrajzi nevek (a földrajzi tárgyszavak)

mind ellenőrzött, megbízható névalakok, és ezért feldolgozásuk jelentős részben informatikai eszközökkel jól támogathatók.

A PIM adatbázisában szereplő források túlnyomó része ezzel szemben hagyaték (az aprónyomtatványok, mint például gyászjelentések, bizonyítványok, katonai halotti értesítések, kéziratok), egy kis része pedig nyomtatott könyv. (A mai értelemben szigorúan vezetett anyakönyvek nincsenek közöttük.) A bennük található születési és halálozási helyekből levonható következtetések közelebb állnak a népesség egészének születési és halálozási helyeinek szórásához, mint azok, melyek csak a könyvtári bibliográfiai adatokban szerepet játszó jelentősebb személyek (írók, művészek, tudósok, közéleti személyek) földrajzi helyei alapján vonhatók le. Az utóbbiak esetében ugyanis többnyire pontosabb nevek állnak rendelkezésre földrajzi vonatkozásban is (bár a forrásokban hibásan megadott helynevek ezek között is előfordulnak, melyek átcsúszhatnak a bibliográfiai feldolgozáson).

A PIM adatbázisában szereplő földrajzi nevek ezzel szemben az eddigi tapasztalatok alapján rendkívül megbízhatatlanok, és ez nem a feldolgozáson, hanem forrásokon múlik. Ebből következően a földrajzi személyi hungarika feltérképezése meglehetősen hosszú időt és nagy behasonlítás-keresési ráfordítást igényel. A feldolgozás nehézségeinek megértéséhez tisztában kell lennie a földrajzi nevek hivatalos, illetve azonosítottnak tekinthető kérdéseivel.

A helynevek egy részének ma van hivatalos, államilag nyilvántartott nevük.⁴ A történelmi Magyarországnak (beleértve Horvátországot is) ugyancsak volt hivatalos helysénváltára.⁵ A feldolgozandó születési és halálozási nevek többsége település (pl. *Csikménaság, London* [Finnország], *Pozsony*). Ezeknek van mai hivatalos neve.

A másik része településrész (külterületi lakott hely, mint pl. *Ajtós, Csórompuszta, Kisújszállási csorba*).

2 A földrajzi nevek és névterek irodalmát illetően lásd Ungváry [13], [14] és [15].

3 A jelenleg operatív módon fejleszhető földrajzi névtér [10] a Relex [11] kezeli. Az eredményt majd egyeztetve véglegesíteni kell a Nemzeti Névtér béta változatának [9] végleges, „élesben” is használható állományával. Az utóbbinak ugyanis nincs még szerkesztősége, és maga a szerkesztési rendszer sincs még véglegesen befejezve <http://abcd.hu/2019/05/13/nemzeti-nevter-beta/>.

4 A szakirodalomból itt csak Fábrián Pál és Földi Ervin [3], továbbá Győry Erzsébet [4] munkájára utalok.

5 Ennek a térképészeti gyakorlathoz hasonlóan a legutolsó érvényes kiadását vettem figyelembe [6].

Ezek központi, állami, hivatalos névadása jelenleg nem teljes, és többnyire a helyi igazgatás hatáskörében tartják csak nyilván.⁶

A helynevek másik nagy csoportját a névváltozatok (szinonimák) alkotják: a ma is általánosan használt szinonimák (pl. *Peleske* [=Pölöske]), a helytélő⁷ és tájnevek, melyeket csak a szóban forgó településen és környékén használnak (pl. *Hosszúhavas* [=Rakottýastelep [Csík vármegye]], *Mándibokor* [Mandabokor [=Nyíregyházi határ]], idegen nyelvű névváltozatok (pl. *Găiceana* [=Gajcsána [Moldva]], végül pedig a korábbi (pl. *Eszék* [=Osijek]) és a történelmi nevek (pl. *Boroszló* [=Wroclaw], *Nyulak-szigete* [Margit-sziget]).

Aminek nincs hivatalos neve, az a magyar térképészeti gyakorlatnak megfelelően szerepel a földrajzi névtérben. Számos történelmi név esetében a magyar történelemtudomány és régészet gyakorlatának megfelelő forma a mérvadó.

A forrásokban rendelkezésre álló névállomány rendkívül jelentős része nem mai, de még csak nem is a történelmi Magyarország földrajzi helyét nevezi meg. Nagyon sok külföldi földrajzi név is szerepel az állományban. Jelentős részük nem hivatalos névalak, hanem elavult vagy hibás, vagy csak a településen vagy a környékén is használt, ún. helytélő név. A kisnyomtatvány-forrásokban (pl. gyászjelentések), iskolai értesítőkben, katonai veszteség- és hadifogolyjegyzékekben rendkívül gyakoriak a helytélő nevek és akár az érthetlenségig eltorzult elírások. Főleg a keleti- és a balkáni-fronton a hivatalos katonai topográfiai térképek hiányában különösen nehezen rekonstruálható, hogy a megadott helynév milyen mai, hivatalosnak számító névnek felel meg.

6 A normatív (hivatalosnak tekinthető) külterületi településrészeket a történelmi Magyarország vonatkozásában a teljesség igényétől meglehetősen távol az 1913-as helység-névtár [6] tartalmazza. A mai magyarországi külterületeket a Földi Ervin szerkesztette 1971–1982-es földrajzinév-tár [1]

7 A helytélő név a tájnévtől (Rábatöttös helyett Rábatöttös) abban különbözik, hogy nem nyelvjárási-tájnyelvi név (Mezőkeresztes helyett Borsodkeresztes). A két típus többnyire nem változtatható szét, a helytélő nevek többsége tájnévnek is tekinthető és fordítva. A kifejezést a KSZ/5 vezette be [8].

Mindezek miatt nem lehet a forrásokban rendelkezésre álló névállományt egészében intellektuális előfeldolgozás nélkül, automatikusan összehozni se a meglévő hivatalos földrajzinév-állományokkal (mint például a KSH vagy a FÖMI állományai), sem nemzetközi rendszerek (mint pl. a Geonames vagy a Wikipédia) neveivel, de magával a Relex [11] által kezelt állománnyal [10] sem⁸. Lényegében minden egyes nevet ellenőrizni kell, mely nem felel meg maradéktalanul a Relex földrajzi névtérben szereplővel. De még azokat is ellenőrizni kell, melyek első lépésre névalak dolgában teljesen azonosak a földrajzi névtér valamelyik névalakjával, mivel a homonim nevek következtében egy *Alexandriából*, *Alexandrovoból*, *Almásból* vagy egy *Annamajorból* akár több tucat is létezhet.

A forrásokban rögzített születési és halálozási helyek feldolgozásának eredményei

A feldolgozandó nevek mennyiségéről az 1. táblázat ad felvilágosítást.

1 táblázat A feldolgozandó nevek

település és egyéb nem közterület	26728 db
budapesti közterület	1620 db
összesen	28348 db

A feldolgozáshoz betöltöttük a PIM teljes névállományát és behasonlítottuk (összevetettük) a Relex által kezelt földrajzi névtér neveivel. Ennek során voltak nevek, melyek megfeleltek a névtérben szereplő neveknek, és voltak, melyek nem. Az utóbbiakhoz vagy meg lehetett találni a megfelelő helyes névtéri nevet, vagy rá lehetett jönni hosszasan intellektuális kereséssel a névtéren kívül a megfelelő névre. Ennek során a földrajzi névtér 130 000 névből (lexikai egységből) álló állománya kb. 1 %-kal bővült.

8 A földrajzi névtér Relex által kezelt változata maradéktalanul tartalmazza a KSH és a FÖMI névállományát. Ezekben szinonim nevek nincsenek. A kitétetett névalak (deskriptor) mindig az utóbbiakban nyilvántartott név. A FÖMI állománya, a „Magyarország Földrajzinév-tára” csak belső használatban tekinthető meg (<http://www.ftf.bfkh.gov.hu/portal/index.php/termekeink/magyarorszag-foeldrajzinev-tara>).

*Mindez arra utal, hogy magyar vonatkozású bel-földi, történelmi magyarországi és ezen kívüli neveket tartalmazó jelenlegi földrajzi névtér magyar vonatkozásban már meglehetősen teljesnek tekinthető. A mostani feldolgozás során keletkezett településnevek kisvárosok (pl. *Bellaire*, Ohio állam egyik négyezer lakosú városkája), olykor városrészek (pl. *Gersthof*, Bécs egyik városrésze), vagy rendkívül kis falvak (pl. *Boldirjevka* a Don közelében) voltak.*

Az állomány 33%-ának feldolgozása után voltak

- a meglévő névalakok megegyezése következtében könnyen azonosítható nevek a feldolgozott állomány 55%-a;
- behasonlítható (nem azonosított) nevek, melyeket szellemi munkával azonosítani kellett, a feldolgozandó nevek 45%-a;
  - ezen belül a sikeresen behasonlított (azonosított) nevek aránya (szellemi ráfordítással, egyeztetéssel és behasonlítással, más forrásokban való kutatással): 81% (teljes feldolgozott állomány 36%-a);
  - ezen belül a végképp azonosítatlannak bizonyult nevek aránya: 19% (a teljes állomány 9%-a);
    - a sikeresen azonosított nevek közül azok, melyeket közvetlenül meg lehetett feleltetni a névtérben szereplő vagy addig még nem szereplő a megfelelő hivatalos, illetve a térképészeti gyakorlatban használt nevekkel: 43% (a teljes behasonlítható állomány 35%-a);
    - a sikeresen azonosított nevek közül a szinonimák, a helytélők, az elavultak és a hibás nevek aránya, melyekhez meg lehetett találni a megfelelő hivatalos, illetve a térképészeti gyakorlatban használt, vagy a névtérben meglévő, vagy a névtérben addig nem szereplő nevet: 57% (a teljes behasonlítható állomány 46%-a).

Figyelemre méltó tehát, hogy a forrásokban szereplő nevek közel fele nem volt olyan, hogy belőlük egyértelműen kiderült volna, pontosan hol fekszik a születési vagy halálozási hely. Ezek egy részénél ránézésre csak sejthető volt vagy az ország vagy a nyelvtér, ahol fekszenek.

Az azonosításhoz azonban *nem elég, hogy azonosítani kellett a pontos, hivatalos vagy a magyar térképészeti gyakorlatban elfogadott helynevet*, mert a puszta név alapján nem lehetett megállapítani, hogy hol fekszik, ha valaki később találkozik vele. Legfeljebb úgy, hogy a kézikönyvekben vagy a weben utána nézünk, de ez többnyire nem vezet könnyű eredményre, mert a nevek jelentős része homonim. Azaz ugyanaz a névalak sok különböző települést nevez meg.

Például a *London* helynevet szerte a világon 17 település viseli, csak az Egyesült Államokban 10 település.

Az *Antalmajorból* Magyarországon több mint egy tucat található (és ezek bármelyike lehet születési vagy halálozási hely a forrásokban).

A nevekhez meg kellett állapítani azt az igazgatási egységet is, ahová tartozik, és ha ez nem szerepelt még a névtérben, akkor azt is újként föl kellett venni. Ha pedig nem szerepelt még, hogy az adott igazgatási egység milyen átfogóbb igazgatási egységhez tartozik, akkor föl kellett venni az egész láncolatot is újként.

Egy 19. századi németül írt Lemberg környéki település azonosítása a mai hivatalos nevével a következő egymás után feltárt láncolaton keresztül vezetett eredményre: *Blatocerkiew*, onnan *Belaja Zerkow*, onnan *Bjelaja Cerkovi*, onnan végül *Bila Cerkva*. A település azóta többször államot, nyelvet és írásrendszert cserélt, egyes szakaszainak névváltozata ki is halt. Az ilyen munka időrabló kereséssel jár.

A feldolgozási jellemzőket a 2. táblázat foglalja össze.

A hibák egy része egy vagy több karakter elírása volt. Ezek egy részénél csak asszociációk, hasonlóságok révén lehetett rátalálni a valószínűsíthetően helyes névalakra. Például

Alabor völgy → Talabor-völgy
Alsóssuk → Alsózsuk

2 táblázat Feldolgozási jellemzők

	teljes állományon belül	behasonlítható neveken belül	sikeresen azonosítottakon belül
megegyező nevek	55%		
behasonlítható nevek	45%		
	100%		
végképp azonosítatlan név	9%	19%	
sikeresen azonosított (azonosított) név	36%	81%	
	(45%)	100%	
sikeresen azonosított név azonos a hivatalos, ill. térképészeti gyakorlat nevével (deszkriptor, kitüntetett név)	15%	35%	43%
sikeresen azonosított név azonos valamelyik névváltozattal (nemdeszkriptor)	20%	46%	57%
	(35%)		100%

Más esetekben a vonatkozó személlyel kapcsolatos lehetséges adatbázisokban kellett keresni.

Például

Alsómartic → Alsónastic (1899 után Alsóneszte). Palló János (1882–) tábornok hibás születési helyét végül a Hadtörténeti Intézet és Múzeum egyik eldugott adattárában lehetett azonosítani a születési hely helyes nevével, melyet az életrajzában adtak meg.

Apolda → Apold
Mivel Krausz András Kis- és Nagyküküllő vármegyékben volt lelkész, átnézve a két vármegye összes települését, a megtalált Apold lehetett a legvalószínűbb helyes név.

Balazkoje → Hrístoforivka
Szúnyoghy Szúnyog Péter itt eshetett el 1941. augusztusában. A hadtörténeti levéltárban talált adatok szerint a magyar csapatok akkor Dél-Ukrajnában voltak. Egyedül az „Ukrainiendeutsche” honlapjain böngészve volt felfedezhető, hogy ez egy 1842-ben alapított német falu (Neu-Danzig) Dél-Ukrajnában, melynek egyik neve a 19. század végétől Hrístoforivka, és egy helyt élő neve Balackoje, melyet

a korabeli magyar hadvezetés használt hálomából, és pontatlanul.

Blatocerkiew → Bila Cerkva (Ukrajna)

Parádés példa odeszcalchi Branicka Zsófia (1821–1886) fehéroroszországi születési helye, melyet a korabeli Osztrák Császárság németesített nevével adtak meg. A név csak Franciszek Ksawery Branicki (1730–1819) halálózási helyeként fordul elő Blatocerkiew és Biała Cerkiew formában, melyről tovább lehetett jutni a hivatalos ukrán névhez (Біла Церква).

Braile Mocrin mocsarak Mačini mocsarak

Az előtagról fel kellett tételezni, hogy Braila kikötőváros a Duna-delta közelében, mert ezen a területen vannak a mocsarak. A „Braila” és a „Brăila” és a „mocsár” keresőszavakkal előkerült egy forrás (Magyar Botanikai Lapok) és benne a szövegrész: „Macintól Isaccea-ig a Duna dobrogeai oldala elmocsarasodik”. A Braila közelében fekvő Macsin szócikkben szerepel a „Brațul Măcin” („Macsniholtág”). Feltehetően ennek mocsaras környékéről van szó.

A nehézségek más részét az isten háta mögötti, vagy nagyon távoli településnevek okozták. Például

- Agoncy → Ambohitralanana
Benyovszky Móric halálának helye, Agoncy tengerparti település Madagaszkár északi részén, Sava tartomány Antalaha kerületében; Benyovszky Móric angol nyelvű Wikipédia-szócikkében szerepelt a mai, földrajzilag azonosítható név.
- Akhalciay → Tiroyan P. Jákob (1863–) apostoli vagy keleti örmény katolikus pap születési helye, feltehetően vagy Örményország vagy Törökország vagy Bulgária egyik aprófalva, mely egyetlen weben elérhető térképen sem szerepel ezen a néven, és az is lehet, hogy névelírás. Hosszas kutatás után is kinyomozhatatlan maradt.

Voltak azonosítható nevek, melyek az adott névformában sehol se voltak megtalálhatók, mégse tekinthetők elírásnak. Valószínűleg helytélő nevekről van szó, és a forrásokba bemondás alapján kerültek be. Például

- Aradvár → A névtérben szereplő szabványosított névalakja Arad (vár) volt, de érdemes volt megőrizni a bizonyára helytélő Aradvár névalakot is.
- Arangyelovác → A névtérben szereplő hivatalos átírású Arandjelovac mellett érdemes volt megőrizni a magyar közbeszédben használt névalakot is.

A hibás adatok száma viszonylag nagy, és viszonylag nagy a megállapíthatatlan nevek aránya is. Algoritmikus módszerek csak kis hatáskörrel alkalmazhatók, mivel csak ritka esetekben van csupán egy-két karakterben eltérő névalak, de még a valamennyire hasonló név se gyakori a hibás nevek esetében. Ebből következően a földrajzi személyi hungarika feltérképezése meglehetősen hosszú időt és nagy behasonlítás-keresési ráfordítást igényel.

A földrajzi személyi hungarika területi szórása

Különös figyelmet érdemel, hogy a források szerzői gyakran nem a mindenkor Magyarországon, nem is magyar nyelvterületen születtek vagy haltak meg, és sok esetben soha nem is éltek a mindenkor Magyarországon. A születési helyek külföldi szórása valójában arról tanúskodik, hogy területileg milyen eloszlású a magyar kultúra integrációs képessége. Hol mindenhol játszódtott le lényegében a tudáshordozók beáramlása és megsemmisülése. Más szóval mennyire ágyazódott be Magyarország személyileg a világ – és legfőképpen Európa és vele az euro-atlanti kultúra – vérkeringésébe?

Hipotézisként megkockáztatom, hogy más nemzeti kultúrákhoz képest a magyar kultúra esetében valószínűleg nagyobb a külföldi releváns születési helyek aránya. Ezt más államok adatbázisaival való összehasonlító vizsgálatokkal lehet tisztázni. A rendkívül sok ilyen születési hely azonban kétségtelenül a magyar kultúra befogadó képességét jelzi. Különösen kiemelkedő ez a német nyelvterület vonatkozásában.

A halálozási helyek külföldi szórása a beáramlással és befogadással ellentétesen, áttételesen a magyarországi magyar kultúra veszteségeiről ad területi képet. Az a figyelemre méltó, hogy az utóbbiak száma ugyancsak rendkívül nagy. Egyrészt feltűnően sok a nyugat-európai, az amerikai egyesült államokbeli és a dél-amerikai. Mindez szorosan összefügg a különböző időkben (1849, 1919, 1938–39, 1945 és 1956 utáni) lezajlott kivándorlási, menekülési hullámokkal. Ugyanakkor szinte nincs olyan kontinense, országa/gyarmata a világnak, amelyhez ne fűződnek halálozási hely. A másik átlagon felüli sűrűsödési hely a keleti hadszíntér, Oroszország és a Szovjetunió, beleértve a közép-ázsiai és távoli-keleti területeket. Ez utóbbi dolgában bizonyára a német nyelvterületen is hasonló a helyzet. Nemzetközi összehasonlításhoz pontos adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre.

Remélhetőleg lesz olyan program, mely a feldolgozott földrajzi helyeket interaktív térképekre vetítve képes megjeleníteni, ezáltal vizuálisan szemléltetve a földrajzi személyi hungarika területi szórását.

Hasonló munkák

Király Péter és *Kiséry András* jelenleg a *Demeter Tibor* részben kéziratos írói bibliográfiája [2] alapján dolgozza fel azoknak a nyomdáknak a földrajzi helyeit, melyek magyar könyveket nyomtattak a világon. A munkáról a Facebook közösségi hálózaton számolt be [7].

A forrásban, mely a nevek születési és halálozási helyeinek dolgában a jelenlegi feldolgozásnak is tárgyai, csak kb. (400 települést jelölő) 2500 körüli névalakot (névváltozatot) emelt ki, de ezek mindegyike nyomdahely, következésképp város, amiről sok dokumentáció és interneten letölthető forrás van. Azonosításuk tehát nem olyan nehéz, mint egy XIX. századi németül írt pusztanév Lemberg környékén. A nehézség itt csak a kisebb-nagyobb elírások dolgában, és a hivatalos névalakok megkeresésében volt. 2500 nevet azonban szellemi munkával se olyan nagy erőfeszítés behasonlítani, szemben a PIM adatbázisának több mint 28 ezer nevével. Sok mindent lehetett számítástechnikai eszközökkel (pl. a Geonames nevű földrajzi-név-adatbázis kereső alkalmazásprogramozási felületével) megoldani, többek között a fontossági előfordulási statisztikák, hasonlósági keresések lefuttatása közeli írásképek esetén stb. Legfeljebb az egykori szovjet városok cirill és transliterált neveivel akadtak gondok.

1 ábra Részletek a magyar könyveket nyomó nyomdák interaktív térképéből

A munkájuk eredményeként (a kiadás-nyomtatási évei alapján) kronológiai rétegződést is megvalósítottak, azaz időbeli bontásban, kattintások sorozatával interaktív térképek jeleníthetők meg.

Nagyjából ezzel egy időben *Szakadát István* a Nemzeti Névtér béta változatának személynévtérben szereplő emberek születési helyeinek térképét mutatta be a közösségi hálózaton Horvátország nélkül a történelmi Magyarország területén [12] (<https://www.facebook.com/syi.hu>).

2 ábra A Nemzeti Névtérben szereplő, és a történelmi Magyarországon született személyek születési helyei

A piros pontok nagysága jelzi, hogy az adott településen hány névtérben szereplő ember született. Budapest annyira kiemelkedik (több, mint 30 ezren születtek itt, a következő Szegeden csak 3 ezren). Az ország kelet-alföldi, például nyírségi része feltűnően szegényes nevekben. Az is felismerhető, milyen mértékben növekszik a születési helyek sűrűsége nyugat és a Felvidék felé.

A Relexben kezelt földrajzi névtér lehetőségei

A Relexszel [11] kezelt földrajzi névtér [10] neveinek jelentős része külföldi név. Egyben nem csak földrajzi személyi hungarikum. Más szóval nem feltétlenül születési vagy halálozási hely, vagy magyar kiadványt előállító nyomda székhelye. Ennek a névtérnek a külföldi földrajzi nevei azért kerültek be a névtérbe, mert így vagy úgy szükség volt rájuk annak érdekében, hogy a magyarországi könyvtárakban és más intézményekben az állomány bibliográfiai és tartalmi feldolgozását visszakereshető módon megvalósítsák. Az, hogy ehhez a tevékeny-

séghez milyen földrajzi, főleg településnevekre volt szükség, szintén a magyar kultúrára jellemző. Más nemzeti kultúrákban a források feldolgozásához szükséges ilyen eredetű földrajzi nevek feltehetően nem teljesen azonos halmazokat alkotnak. Összehasonlító vizsgálatok ezért ugyancsak különféle elemzésekre adhatnak lehetőséget. Az interaktív térképi megjelenítés pedig ismeretterjesztő, egyben a kérdés kulturális jelentőségét közérthetően bemutató látványos vizuális eredmény lehet.

Ezek a lehetőségek részei annak a nagyobb folyamatnak, melyben a kulturális örökség forrásainak szemantikai feltárása, értelmezése és kereshető tárolása játszódik le manapság. Nemcsak szakszerű elemzések válnak lehetővé a feltárt földrajzi-névi adatokkal, hanem az elemzésem és nem utolsósorban a vizuális térképi prezentáció közelebb hozza és reprezentálja a felhasználók és a közönség számára a rejtett történelmi kulturális folyamatokat is.

Mindez a jövő zenéje. Sok minden volt ilyen a tudományban, amely idővel megvalósult.

Irodalom

- [1] Magyarország földrajzinév-tára I., Fontosabb domborzati, táj- és víznevek (szerk.: Földi Ervin), (Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal Budapest, 1971.) Második kiadása: Magyarország földrajzinév-tára I., Fontosabb domborzati, táj- és víznevek (szerk.: Földi Ervin), (Kartográfiai Vállalat, Budapest, 1982.)
Magyarország földrajzinév-tára II., 19 megyei kötet (szerk.: Földi Ervin), (Kartográfiai Vállalat Budapest, 1979.)
- [2] 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- [3] Bibliographia Hungarica. Magyar szépirodalom idegen nyelven. Gyűjt. és leírta Demeter Tibor, Budapest: M. Külügymin., 1957–1958
- [4] Fábrián Pál; Földi Ervin; Hőnyi Ede: A földrajzi nevek helyesírása. Közre. a Magyar Földrajzinév Bizottság. Budapest, 1997.
- [5] Gyórfy Erzsébet: A hivatalos név terminus. In: Magyar Nyelvjárások, 2012., p. 27–35. <<http://mnytud.arts.klte.hu/mnyj/50/03gyorffy.pdf>>
- [6] A magyar szent korona országainak Helységnevtára : Orts-Lexicon der Länder der Ungarischen Krone. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1913

Összegzés, kitekintés

Mind a PIM-ben zajló itt ismertetett munka, mind Király és Kiséry, mind pedig Szakadát kutatásai lehetőséget adnak arra, hogy az általuk alkalmazott informatikai eszközök segítségével számszerű eredmények szülessenek a kulturális folyamatok történelmi háttéréről, többek között az integrálóképesség és a veszteségek területi eloszlásáról. Az interaktív megjelenítés egyben a közérdeklődést is jobban kielégíti.

Hasonlóképpen feldolgozhatók és elemezhetők a szomszéd államok, de nem utolsósorban Németország, Lengyelország és Oroszország nemzeti könyvtári adatbázisaiban az egységesített besorolási személynevek születési és halálozási helyei és évei. Egészen figyelemre méltó hasonlóságok és különbségek, átfedések és nem átfedések derülhetnek ki az összehasonlító vizsgálatok alapján, melyek ugyanakkor közérthetően is megjeleníthetők vizuálisan.

- [7] [Király Péter: Európai magyar nyomdák]. Facebook. <https://www.facebook.com/pkiraly/posts/10160071953561808>
- [8] KSZ/5. Földrajzi nevek mint adatbázisrekordok tárgyi hozzáférési pontjai. Közreadja a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság. Kiadja az Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. A jóváhagyás időpontja 2005. június. <http://www.ki.oszk.hu/szabalyzatok/foldrajzinevek_ksz5.pdf>
- [9] Nemzeti Névtér béta változata. <http://abcd.hu>
- [10] Földrajzi névtér. A Nemzeti Névtér béta változatának Relexszel kezelt operatív formája. Szerk. Ungváry Rudolf. [Budapest, Országos Széchényi Könyvtár]. 2018–. <<http://mokka.hu/relex/login.html>>
- [11] Relex (RELációk és LEXikai egységek) több felhasználós kliens-szerver alkalmazás névterek... osztott felhasználására egy és többnyelvű környezetben az interneten keresztül. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár; MOKKA, 2012–. <<http://ki.oszk.hu/relex>>
- [12] [Szakadát István: a Nemzeti Névtér béta változatának személynévtére. Születési helyek]. Facebook. <https://www.facebook.com/syi.hu>

Ungváry R.: A „földrajzi személyi” hungarikum

- [13] Ungváry Rudolf: A földrajzi nevek és szerepük az információkeresésben. Nemzetközi fejlődés, problémák és tapasztalatok a Köztársaságban és Geotársaságban. In: Könyvtári Figyelő. 2008. 3. <<http://ki.oszk.hu/kf/2010/10/a-foldrajzi-nevek-es-szerepuk-az-informacio-keresesben/>>
- [14] Ungváry Rudolf, Pászti László: Földrajz nevek és szerepük az információkeresésben. Nemzetközi fejlődés, problémák és tapasztalatok a Köztársaságban és Geotársaságban. In: Könyvtári Figyelő, 2008. 3. sz. – p. 389–428. http://www.ki.oszk.hu/kf/e107_plugins/content/content.php?content.137 <http://ki.oszk.hu/kf/2010/10/a-foldrajzi-nevek-es-szerepuk-az-informaciokeresesben/>
- [15] Ungváry Rudolf: Névterek és földrajzinév-táras. Észrevételek a Magyarország Földrajzinév-tára jövőbeni továbbfejlesztéséről. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 63. köt. 4. sz., 2016. p. 134-157. 24p <<https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/download/50/51>>
- [16] Wolters Kluwer Kft.: 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról. In: <https://net.jogtar.hu/>

Beérkezett: 2021. V. 13-án.

Ungváry Rudolf
informatikus mérnök.
E-mail: ungvaryr@gmail.com

(Horváth Ádám fölvétele)

Kiszl Péter – Szüts Etele

Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei – a COVID-19 idején

A tanulmány – a TMT 2020. évi 3. számában megjelent Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei című közlemény előre nem tervezett folytatásaként, az abban már vizsgált – öt jelentős cirkuszművészeti intézménynek a váratlanul bekövetkezett pandémiás helyzetre adott, személyes jelenléte nem igénylő, digitális megoldásokat eredményező válaszait tárja fel. A kutatás kiemelten foglalkozik a cirkuszművészeti intézmények közösségi média (facebook, Twitter, instagram, YouTube) aktivitásaival: a bejegyzésekről, az azokra érkezett reakciókról, a hozzászólásokról és a megosztásokról mutat összehasonlító statisztikákat. A vizsgálat érinti a cirkuszművészetet népszerűsítő online tevékenységek rendszerét, oktatási programok, képzések, rendezvények, illetve a közönséggel történő kapcsolattartásnak a jelenlegi rendhagyó körülmények közötti sajátosságait. A dolgozat a COVID-19 cirkuszművészetre gyakorolt digitális fejlesztési nyomásának nemzetközi spektrumú elemzésével további kulturális és oktatási területek innovációit, kísérleti projektek bevezetését, valamint a Nemzeti Cirkuszművészeti Központ fejlesztését kívánja ösztönözni.

Tárgyszavak: cirkuszművészet, COVID-19, digitális tartalomszolgáltatás, képzés, innováció, közösségi média, statisztika, közönségkapcsolat

Bevezetés

A COVID-19-re adott reakciók világszerte eltérnek egymástól, de még az Európai Unió tagállamaiban sincs uniformizált válasz. Az államok válságkezelési módszereiben azonban közös pont, hogy a világjárvány hullámaihoz igazodva hol szigorítják a nem létfontosságú kulturális és oktatási intézmények személyes látogatását, hol ideiglenesen bezárják őket. Az intézmények szakmai tevékenységének nyilvánosság felé közvetítése az online megoldásokra, jellemzően a *közösségi médiára* korlátozódik.

A száz legnagyobb olaszországi múzeum koronavírus-kризishelyzetben folytatott online aktivitását elemző, jelen kutatás elvégzésére ötletet adó közelmúltbeli felmérés¹ például kimutatta, hogy a pandémia folyamánként az itáliai kiállítóhelyek több mint kétszeresére növelték közösségi médiajelenlétüket. A tanulmány rávilágított arra, hogy a múzeumok a megnövekedett online aktivitásukat szeret-

nek fenntartani a jövőben is. A könyvtárak számára az *International Federation of Library Associations and Institutions* (IFLA, Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) COVID-19 and the *Global Library Field* című oldala² gyűjti, illetve terjeszti a pandémiával kapcsolatos, széles körben adaptálható nemzetközi könyvtári jó gyakorlatokat. Magyarországon az *Országos Széchényi Könyvtárban* működő *Könyvtári Intézet Koronavírus és a könyvtárak* címmel folyamatosan aktualizált beszámolót³ tesz közzé. A könyvtárakban felgyorsult a digitalizálás, a technikai infrastruktúra megerősítése, a külső és belső kommunikációban, az oktatási és közösségi funkciók ellátása során a videokonferencia bevett gyakorlattá vált.⁴ Erősödött a könyvtárak szociális funkciója, a munkahelyek elvesztésével és az egészségügyi problémákkal, valamint a távmunkával és a távtanulással szembesülők támogatása minden eddiginél erőteljesebb prioritás.⁵

A közgyűjteményi példák analógiájára a COVID-19 lehetőséget teremt a művészetek és a kultúra társadalmi szerepének *újra-*, illetve *felértékelésére*. A pandémia utáni nyitás időszakától ismét létrejövő versenyhelyzetben a pozitív hatások megtartása az oktatási küldetésüket is teljesítő művészeti és a kulturális intézmények számára azonban várhatóan jelentős kihívás marad.⁶

2. Cél és módszertan

A TMT 2020. évi 3. számában megjelent közleményünkhöz⁷ szervesen kapcsolódó helyzetelemzésünkben a következő *öt cirkuszművészeti központ* 2020-ban folytatott közösségi média tevékenységét hasonlítjuk össze a pandémia előtti, 2019-es évben végzett online közönségkapcsolati működésével:

1. Centre National des Arts du Cirque (Châlons-en-Champagne, France);
2. Circusland, El Palau Internacional De Les Arts Del Circ – The International Palace of the Circus Arts (Besalú, Spain);
3. École nationale de cirque Montréal – National Circus School (Montréal, Canada);
4. National Centre for Circus Arts (London, United Kingdom);
5. Sirkusken tiedotuskeskus – CircusInfo Finland (Helsinki, Finland).

A korábbi munkánkban már rendszerezett, az *1. táblázatban* aktualizált közösségi média-elérhetőségek alapján azt vizsgáltuk, hogy (1) az egyes intézmények felületei milyen információkat tartalmaznak a koronavírus-járvánnyal kapcsolatosan, (2) segítségükkel hogyan szolgáltatnak a pandémia idején, illetve (3) összehasonlítottuk a különböző platformokon – facebook, *Twitter*, *instagram*, *YouTube* – tetten érhető aktivitásokat, a bejegyzésekre kapott reakciókat, valamint (4) felkutattuk a kifejezetten a pandémiás helyzetre adott válaszként készített sajtó gyártású online tartalmakat.

A tanulmány gerincét képező *2019. január és 2020. december között* keletkezett, kétéves időtávot felölelő adatokat 2021. január és 2021 márciusa között mentettük és elemeztük az *MS Excel* programban.

3. Eredmények

3.1. Honlapok

Az intézmények hivatalos honlapjain a '*pandemic*', a '*COVID-19*' és a '*coronavirus*' kulcsszavakkal kerestünk releváns tartalmakat.

A *National Circus School* honlapjának több menüpontjában található információk a koronavírussal összefüggésben. A *National Circus School* 71 olda-

1. táblázat

A cirkuszművészeti központok hivatalos honlapjai és közösségi média felületei

intézmény	CircusInfo Finland	École nationale de cirque Montréal	Centre National des Arts du Cirque	National Centre for Circus Arts	Circusland
hivatalos honlap (angol)	https://sirkusinfo.fi/en	https://ecolenationaledecirque.ca/en	https://www.cnac.fr/article/946	https://www.nationalcircus.org.uk	https://circusland.org
facebook	https://www.facebook.com/sirkusinfo	https://www.facebook.com/ecolenationaledecirque	https://www.facebook.com/CNACChalons	https://www.facebook.com/NationalCentreforCircusArts	https://www.facebook.com/circuslandbesalu
Twitter	https://twitter.com/sirkusinfo	https://twitter.com/ENC_EcoleCirque	–	https://twitter.com/nationalcircus	https://twitter.com/circusland_tw
instagram	https://www.instagram.com/sirkusinfo/?hl=fi	https://www.instagram.com/ecolenationaledecirque	https://www.instagram.com/cnac_chalons	https://www.instagram.com/nationalcircus/	https://www.instagram.com/circuslandbesalu
YouTube	–	https://www.youtube.com/channel/UCUGdWHdSKDB-654FYxvoRFEQ	–	https://www.youtube.com/user/CircusSpaceLondon	–

las, francia nyelvű *COVID-19 Guide Des Mesures Sanitaires En Temps De Pandémie* című dokumentumban⁸ összegzi az intézmény pandémiával kapcsolatos egészségügyi előírásait. A National Circus School a COVID-19 járvány miatt, valamint annak érdekében, hogy megfeleljenek a quebeci és kanadai kormányok által kiadott irányelveknek lemondta *Summer Camp*-jét⁹, továbbá a többszörös utazási korlátozások és a hatályos egészségügyi intézkedések miatt online tartotta a felvételi vizsgáját¹⁰. Normál körülmények között az iskola diákjai előadásokkal zárják a tanévet. A jelenlegi helyzetben ez nem volt megoldható, ezért rendhagyó módon egy ötrészes dokumentumfilm-sorozatot készítettek *The Circus Must Go On!* címmel, amely a világjárvány tanulók munkájára gyakorolt hatását mutatja be¹¹.

A londoni *National Centre for Circus Arts* a főoldalán felhívja a figyelmet koronavírussal foglalkozó menüpontjára. A honlap több menüpontjában is vannak információk a víusról. A National Centre for Circus Arts 13 oldalas, *Reopening strategy & user guidance* című dokumentumban¹² összegzi az intézmény újrainvitásának kereteit és a pandémiával kapcsolatos egészségügyi előírásait. A felsőoktatási tevékenység, a *Centre for Advanced Training (CAT)* és a *London Youth Circus* program online zajlik. Az intézmény munkatársai otthonról tartják a kapcsolatot az érdeklődőkkel. Nincsenek személyes meghallgatások, minden pályázónak videóval és online űrlappal kell jelentkeznie a képzésekre. A pályaválasztás előtt állóknak *Virtual Degree Open Day*-t tartottak Youtube-on és Zoom-on.¹³

A járványügyi helyzet kevés pozitív hozadékai közé tartozik, hogy a szakmai programok, konferenciák, workshopok online térbe kerülésével azok is részt tudnak venni rajtuk, akiknek eddig földrajzi és/vagy finanszírozási akadályok miatt nem volt lehetőségük. Az egyéves *NuoraNORD Incubator* projektet¹⁴ a hat *Baltic Nordic Circus Network (BNCN)* tag koordinálja, köztük a *CircusInfo Finland*. Célja, hogy fellendítse a cirkuszi kezdeményezéseket a régióban. A pandémia miatt az összes esemény online szerveződik. A *Focus on the Nordics* online beszélgetésben¹⁵ már 2020. január 20-án finn és norvég cirkuszművészeti előadók osztották meg

a gondolataikat arról, hogy a COVID-19 időszakában milyen tevékenységeket terveznek a következő években és milyen előfeltételekkel.

A spanyol Circusland és a francia Centre National des Arts du Cirque hivatalos honlapján nem szerepel pandémiával kapcsolatosan közlemény.

3.2. Közösségi média

Az öt cirkuszművészeti központ közül mindegyiknek van facebook és instagram oldala. Twitter fiókot csak a Centre National des Arts du Cirque nem üzemeltet, YouTube csatornát viszont az École nationale de cirque Montréal és a National Centre for Circus Art birtokol.

3.2.1. Facebook

A 2. táblázat mutatja, hogy a cirkuszművészeti központok facebook oldalainak aktivitása, valamint követőinek és kedvelőinek száma nagymértékben eltér az egyes intézményeknél. A felsőoktatási tevékenységet is végző intézmények lényegesen több követőt és kedvelőt tudhatnak maguk mellett. A legnagyobb facebook oldalt az *École nationale de cirque Montréal* építi, a kanadai intézményt a tanulmány írásakor 21 962 ember követi, második a londoni *National Centre for Circus Arts* 17 410 követővel.

2. táblázat

A cirkuszművészeti központok facebook követőinek és kedvelőinek száma (2021. február 11.)

intézmény	követők száma	kedvelők száma
CircusInfo Finland	1 461	1 235
École nationale de cirque Montréal	21 962	19 934
Centre National des Arts du Cirque	8 530	7 928
National Centre for Circus Arts	17 410	16 063
Circusland	1 415	1 327

A 3. táblázat a cirkuszművészeti intézmények 2020-ban végzett facebook aktivitását összegzi. A *National Centre for Circus Arts* 217 facebook bejegyzésével magasan vezet a vizsgált intézmények között, bejegyzéseik száma szinte nem is

csökkent a 2019-ben tapasztalható aktivitásukhoz viszonyítva. Második az *École nationale de cirque Montréal* 168 bejegyzéssel 2020-ban, ami közel 50%-os csökkenést jelent a 2019-es évhez képest. A *CircusInfo Finland* volt az egyetlen intézmény, amely több bejegyzést, összesen 134-et tett közzé 2020-ban, mint 2019-ben, amikor 123-at.

3. táblázat

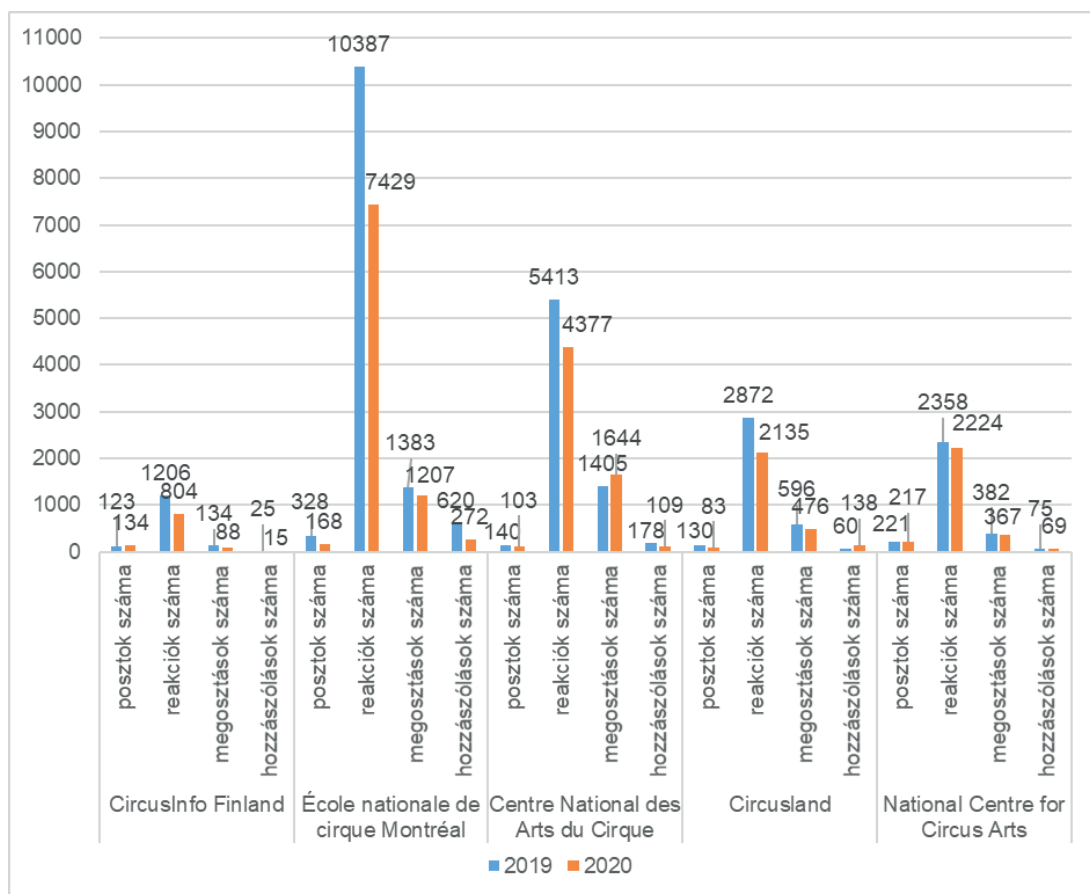
A cirkuszművészeti központok facebook posztjainak száma 2019-ben és 2020-ban

intézmény	2019	2020
	posztok száma	posztok száma
CircusInfo Finland	123	134
École nationale de cirque Montréal	328	168
Centre National des Arts du Cirque	140	103
National Centre for Circus Arts	221	217
Circusland	130	83

Az 1. ábra a facebook bejegyzésekre adott reakciókat (Like, Love, Haha, Wow, Sad, Angry) mutatja. Megállapítható, hogy valamennyi intézmény kevesebb visszajelzést kapott 2020-ban, mint 2019-ben. A facebook posztok számának és a rájuk kapott reakciók számának csökkenésével jellemzően a megosztások és a kommentek száma is csökkent. Ez alól kivételt képez a *Circusland*, amelynek a posztjaira több komment érkezett 2020-ban, mint 2019-ben és a *Centre National des Arts du Cirque*, amely több megosztást kapott 2020-ban, mint 2019-ben. A spanyolországi Katalónia cirkuszművészettel kapcsolatos múzeumi feladatokat is ellátó *Circusland* adatainak értelmezéséhez megjegyezzük, hogy új intézmény, melynek megnyitását 2020 tavaszára tervezték.

3.2.2. Instagram

A facebook után a legtöbbet használt közösségi médiafelület az instagram. A megosztott rövid videókat tartalmazó posztok esetében ugyan látható

1. ábra Facebook aktivitások száma 2019–2020

a nézők száma is, azonban ezeket nem vizsgáltuk, mivel egy képtípusú bejegyzés esetén nem kapunk róla információt, hogy hányan látták, csak a rájuk leadott kedvelések (like-ok) számát ismerhetjük.

A 4. táblázatban összehasonlított instagram accountok esetében is elmondhatjuk, hogy a felsőoktatási tevékenységet is folytató intézmények aktívabban használják ezt a platformot. Arányaiban hasonló a vizsgált instagram account-ok követőinek a száma az intézmények facebook oldalainak követőihez viszonyítva. Kivételt képez a *National Centre for Circus Arts*, amelynek több mint háromszor annyi instagram követője van, mint facebook követője.

4. táblázat

A cirkuszművészeti központok instagram követőinek és követéseinek száma (2021. február 8.)

intézmény	követők száma	követések száma
CircusInfo Finland	1 302	760
École nationale de cirque Montréal	29 578	534
Centre National des Arts du Cirque	2 481	86
National Centre for Circus Arts	54 388	1 333
Circusland	435	26

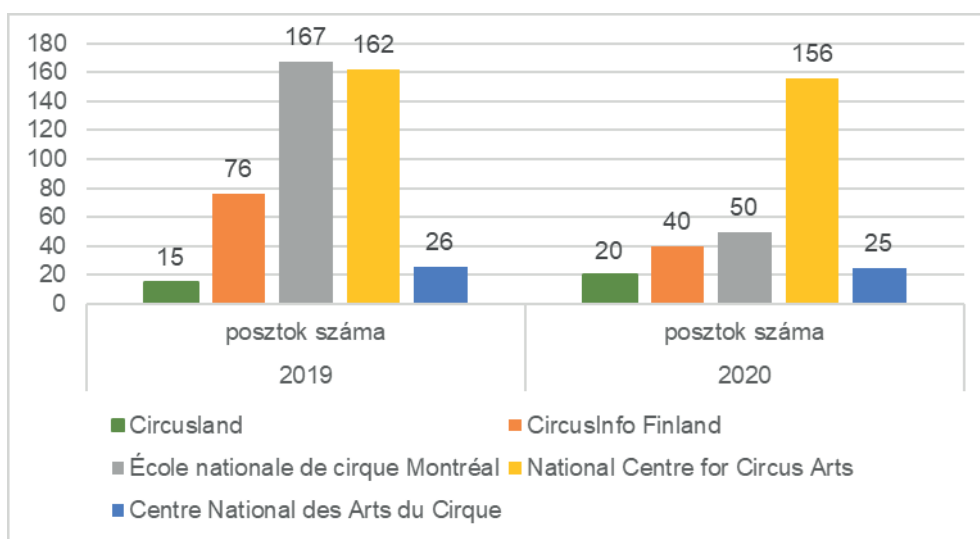
A 2. ábrán láthatjuk, hogy a londoni cirkuszművészeti központ 2020-ban is szinte ugyanannyi

posztot tett közzé, mint 2019-ben, igaz ez a francia *Centre National des Arts du Cirque*-re is. Nagy visszaesés látható a *CircusInfo Finland* és az *École nationale de cirque Montréal* esetében. A finn intézmény közel feleannyi posztot tett közzé, a kanadai pedig kevesebb, mint harmadannyi tartalmat tudott megosztani a követőivel.

A posztokra adott like-ok számát a 3. ábráról olvashatjuk le. A *CircusInfo Finland* és az *École nationale de cirque Montréal* esetében csökkent legjobban a like-ok száma. A *National Centre for Circus Arts* posztjaira leadott like-ok esetében is csökkenés látható; ez annak köszönhető, hogy jellemzően rövid videókat osztott meg az intézmény, amelyeknél az instagram nem jeleníti meg a like-ok számát, csak a sok esetben több ezres megtekintést. Ezeket a számokat, ahogy korábban már említettük, a vizsgálat során nem használtuk. A *Circusland* és a *Centre National des Arts du Cirque* megjelenéseivel nőtt az instagram posztokra leadott like-ok száma.

3.2.3. Twitter

Az 5. táblázatból jól látszik, hogy a *National Centre for Circus Arts* rendelkezik a legaktívabb Twitter csatornával, majdnem ötször több követővel, és tízszer több tweet-et tett közzé a második helyen álló *École nationale de cirque Montréal*-nál.

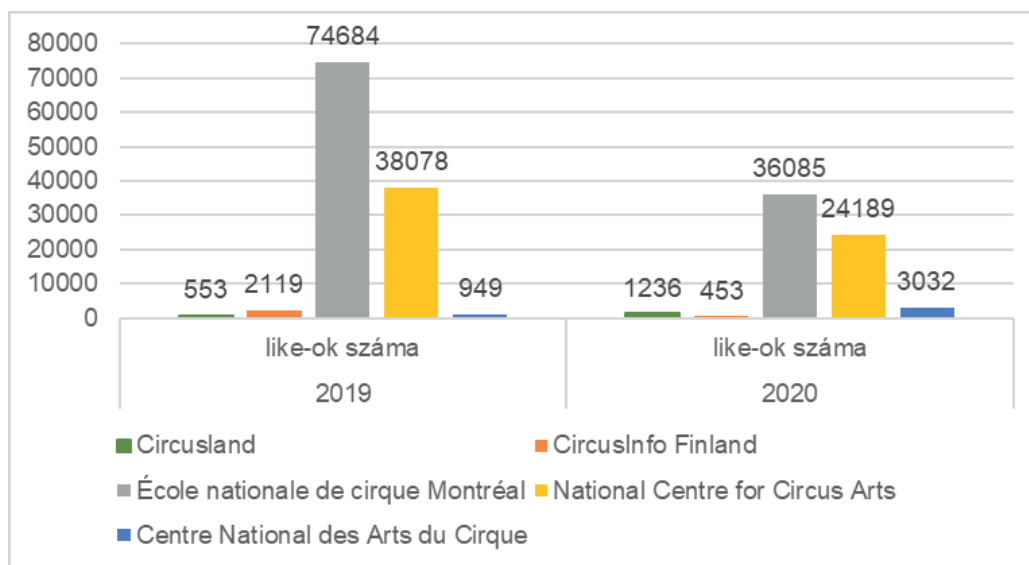
2. ábra Instagram posztok száma 2019–2020

5. táblázat

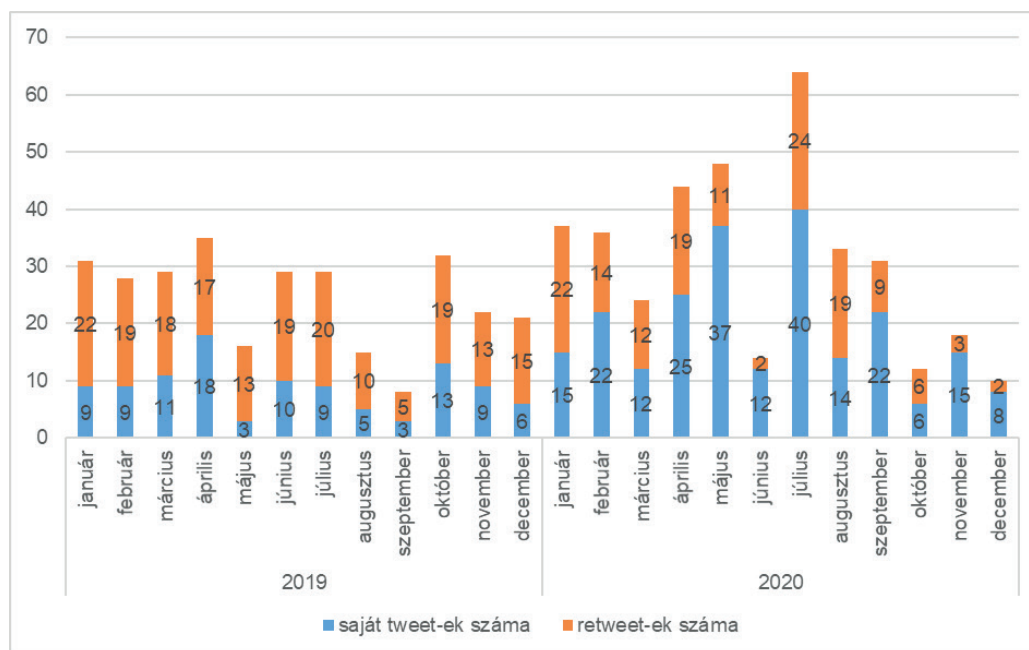
A cirkuszművészeti központok Twitter követéseinek, követőinek és tweet-jeinek száma (2021. február 23.)

intézmény	követések száma	követők száma	összes tweet száma
CircusInfo Finland	675	757	1 032
École nationale de cirque Montréal	404	2 271	964
National Centre for Circus Arts	2 795	11 051	10 200
Circusland	63	136	142

A 4. ábra szemlélteti, hogy a *National Centre for Circus Arts* Twitteren 2020 több hónapjában is növelte a saját tweet-jeinek és más Twitter csatornáktól származó retweet-jeinek a számát. Összeségében megduplázta a saját tweet-jeinek a számát 2020-ban. A 6. táblázat érzékelteti, hogy a többi vizsgált cirkuszművészeti központtal eltérő a helyzet. Az *École nationale de cirque Montréal* a 2019-ben megosztott összes tweet-jének csupán 35%-át tette közzé 2020-ban. A *CircusInfo Finland* Twitter tevékenyége is nagymértékben visszaesett, 2020 júliusától decemberéig nem is osztottak meg

3. ábra Instagram like-ok száma 2019–2020

4. ábra National Centre for Circus Arts tweet-jeinek a száma 2019–2020

6. táblázat

A cirkuszművészeti központok tweetjeinek száma 2019-ben és 2020-ban

intézmény	2019		2020	
	saját tweet-ek száma	retweet-ek száma	saját tweet-ek száma	retweet-ek száma
CircusInfo Finland	29	17	6	7
École nationale de cirque Montréal	198	44	65	3
National Centre for Circus Arts	105	190	228	143
Circusland	25	56	0	40

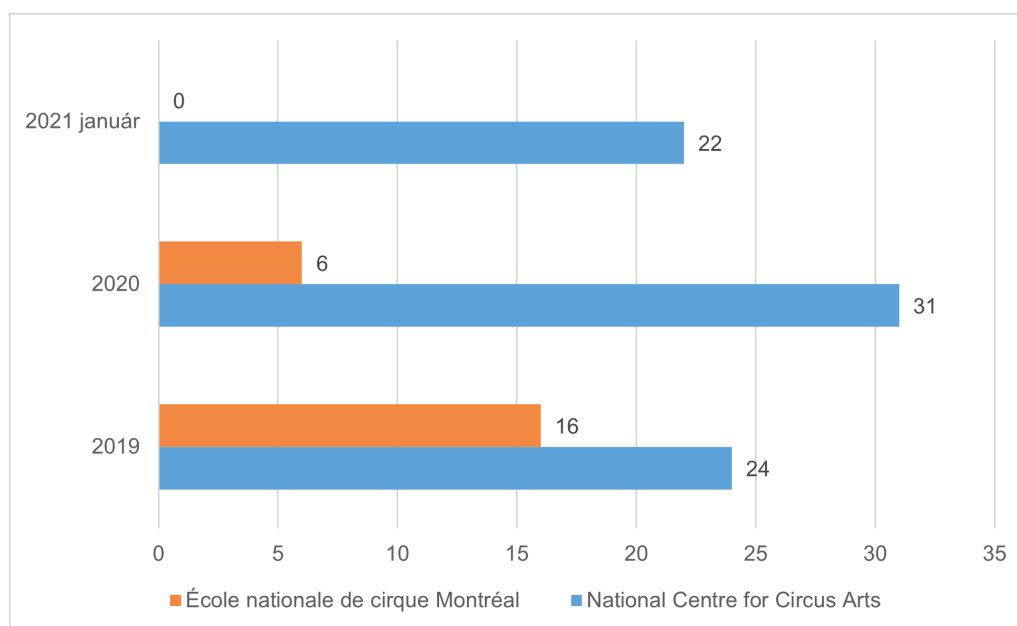
tartalmat a csatornájukon. A *Circusland* pedig nem osztott meg saját tartalmat, csak más szervezetek cirkuszművészettel, illetve magával a besalúi központtal kapcsolatos híreket osztott meg.

3.2.4. YouTube

A vizsgált cirkuszművészeti központok közül két intézmény, az *École nationale de cirque Montréal* és a *National Centre for Circus Arts* rendelkezik YouTube csatornával. Az *École nationale de cirque Montréal* 2008-ban csatlakozott a platformhoz, a tanulmány írásáig 132 videót töltött fel, amelyek összesen 297 674 megtekintést kaptak. A *National Centre for Circus Arts* két évvel később, 2010-ben hozott létre YouTube csatornát, de azt lényegesen aktívabban használja, összesen 347 videót töltöttek fel, amelyek 2 308 123 megtekintést kaptak. Az 5. ábrán láthatjuk, hogy míg az *École natio-*

nale de cirque Montréal 2019-ben 16 videót, 2020-ban már kevesebb mint a felét, csak 6 videót, míg 2021 első hónapjában egyetlen videót sem osztott meg a YouTube csatornájának a követőivel, addig a *National Centre for Circus Arts* 2019-ben 24 videót, 2020-ban 30%-kal több, 31 videót töltött fel, továbbá érdekességképpen említjük, hogy 2021 januárjában már 22 videót tett közzé.

A *National Centre for Circus Arts* 2020-as világméretű okozta lezárás (lockdown) enyhítésére a YouTube csatornáján elindította a *Circus Fitness at Home* videósorozatát,¹⁶ amely két részből áll. Az egyedülálló és kreatív módszerekkel létrehozott *Front Room Fitness* cirkusz alapú gyakorlatokat kínál a mozgásra vágyóknak, a *Family Circus* pedig egy hatrészes videósorozat, ami 3–6 éves gyermekek és szüleik számára közösen, otthon végezhető „cirkuszi” gyakorlatokat közvetít online.

5. ábra YouTube videók száma évente

4. Összegzés

A vizsgált cirkuszművészeti központokat a COVID-19 okozta világvárvány fokozottan érintette, a fizikai jelenlétet igénylő funkciókat a koronavírus hullámaihoz igazodva korlátozták. Az *oktatási tevékenységet* is folytató intézmények közül az École nationale de cirque Montréal és a National Centre for Circus Arts járvánnyal kapcsolatos útmutatókat (COVID-19 Guide Des Mesures Sanitaires En Temps De Pandémie és a Reopening strategy & user guidance) készítettek, a lehetőségekhez képest átálltak az online (távolléti) képzésre. A diákok felvételi vizsgája, a cirkuszművészeti konferenciák, a szakmai továbbképzések és más rendezvények is a virtuális térbe kerültek át. Több konferencia, szakmai beszélgetéssorozat foglalkozott a COVID-19 cirkuszművészeti központokra gyakorolt hatásával. Az otthoni munkavégzésre (home office) vonult szakemberek ezeken az *eseményeken* videókonferencia útján, a jelenléti formánál egyszerűbben és költséghatékonyabban, ezáltal nagyobb számban tudtak részt venni. Az intézmények évek óta megtalálhatók a *web 2.0* világában, a National Centre for Circus Arts már 2007 novembere óta rendelkezik facebook csatornával. Az intézmények aktívan használják a különböző közösségi oldalak adta lehetőségeket, azonban a pandémia okozta lezárásokkal nemcsak a közönségeiket megszólító programjaik száma,

hanem 2020 második félévében a közösségi oldalakon folytatott közönségkapcsolati tevékenységük is jellemzően csökkent. Nagy különbség látható viszont abban, hogy az egyes intézmények mely közösségi oldalak használatát részesítik előnyben, melyik platformokon mennyire aktívak, illetve, hol van nagyobb közösségük. Az instagram, a Twitter és a YouTube felületén a National Centre for Circus Arts vezet, míg a facebookon az École nationale de cirque Montréal a győztes. Egyes cirkuszművészeti központok a COVID-19 okán több olyan *digitális online tartalmat* hoztak létre, amelyek a világvárvány nélkül valószínűsíthetően nem születtek volna meg (National Centre for Circus Arts hatrészes Circus Fitness at Home videósorozata, National Circus School ötrészes The Circus Must Go On! dokumentumfilm-sorozata). Ezeket a tartalmakat legkönnyebben a közösségi médián keresztül tudták eljuttatni az érdeklődők számára.

A pandémia által felgyorsult digitális nyomás körültekintő hatásvizsgálata *komplex megközelítést* igényel és még hosszú ideig sok feladatot ró a kutatókra.¹⁷ Tanulmányunk ehhez illeszkedve a nemzetközi szaksajtóban is *alulreprezentált cirkuszművészet* meghatározó külföldi intézményeinek a COVID-19 alatti rendhagyó tartalomszolgáltatási tevékenységét megőrkítő *pillanatfelvétellel* kíván adatokkal szolgálni.

Készült az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával.

Béérkezett: 2021. V. 18-án.

Kiszl Péter

habilitált egyetemi docens,
az ELTE BTK Könyvtár- és
Információtudományi Intézetének
igazgatója, Információtudományi
Tanszékének és Könyvtártudományi
doktori programjának vezetője.
E-mail: kiszl.peter@btk.elte.hu

Szüts Etele

a Forum Hungaricum Nonprofit Kft.
Digitálisarchívum-fejlesztési Osztályának
vezetője, az ELTE BTK Irodalomtudományi
Doktori Iskola Könyvtártudományi doktori
programjának hallgatója.
E-mail: szuts.etele@forumhungaricum.hu

Kiszl P. – Szűts E.: Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei

- 1 AGOSTINO, Deborah – ARNABOLDI, Michela – LAMPIS, Antonio: Italian state museums during the COVID-19 crisis: from onsite closure to online openness. = *Museum Management and Curatorship*. 35. évf. 2020. 4. sz. 362–372. p. <https://doi.org/10.1080/09647775.2020.1790029> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 2 IFLA hivatalos oldala. COVID-19 and the global library field <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 3 Könyvtári Intézet. Koronavírus és a könyvtárak, 2020 ősztől (a beszámoló folyamatosan frissül) <https://ki.oszk.hu/node/9835> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 4 BREEDING, Marshall: A global crisis may reshape library services = *Computers in Libraries*. 40. évf. 2020. 4. sz. 9–11. p. <https://www.infotoday.com/cilmag/may20/Breeding--A-Global-Crisis-May-Reshape-Library-Services.shtml> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 5 ALA hivatalos oldala. 2021 State of America's Libraries, Special Report: COVID-19 <http://www.ala.org/news/sites/ala.org.news/files/content/State-of-Americas-Libraries-Report-2021-4-21.pdf> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 6 MEYRICK, Julian – BARNETT, Tully: From public good to public value: arts and culture in a time of crisis. = *Cultural Trends*. 30. évf. 2021. 1. sz. 75–90. p. <https://doi.org/10.1080/09548963.2020.1844542> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 7 KISZL Péter – SZÜTS Etele: Cirkuszművészeti központok tartalomszolgáltatási modelljei. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. 67. évf. 2020. 3. sz. 140–160. p. <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12538> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 8 École nationale de cirque Montréal hivatalos oldala. COVID-19 Guide Des Mesures Sanitaires En Temps De Pandémie, 2020 https://ecolenationaledecirque.ca/sites/default/files/content-image/guide_des_mesures_sanitaires_en_temps_de_pandemie_covid-19_ecole_nationale_de_cirque.pdf [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 9 École nationale de cirque Montréal hivatalos oldala. Programs, Our Summer Camps <https://ecolenationaledecirque.ca/en/programs/our-summer-camps> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 10 École nationale de cirque Montréal hivatalos oldala. Events, Entrance exam <https://ecolenationaledecirque.ca/en/events/entrance-exam> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 11 École nationale de cirque Montréal hivatalos oldala. Events, The Circus Must Go On! <https://ecolenationaledecirque.ca/en/events/circus-must-go> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 12 National Centre for Circus Arts hivatalos oldala. Reopening strategy & user guidance, 2020 https://www.nationalcircus.org.uk/docs/COVIDpolicy_1604622816.pdf [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 13 National Centre for Circus Arts YouTube lejátszási listája. Virtual Degree Open Day – 2021. január 28. csütörtök https://www.youtube.com/playlist?list=PL_8OV8q0B2KF-BYJxWbwSnyk930qF-2Gh9 [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 14 CircusInfo Finland hivatalos oldala. BNCN members collaborating on NuoraNORD Incubator project <https://sirkusinfo.fi/en/2020/10/bncn-members-collaborating-on-nuora-nord-incubator-project> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 15 CircusInfo Finland hivatalos oldala. Wed 20 Jan, 14–15.30: On the Lookout vol. 3 – Focus on the Nordics <https://sirkusinfo.fi/en/2021/01/ke-20-1-klo-14-15-30-on-the-lookout-vol-3-fokuksessa-pohjoismaat> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 16 National Centre for Circus Arts, YouTube playlist, Circus Fitness at Home https://www.youtube.com/watch?v=OcIILM3M3cg&list=PL_8OV8q0B2KELdvOUPsZi8jq-hOx0oqzu5&ab_channel=NationalCentreforCircusArts [Utolsó elérés: 2021. május 18.]
- 17 JONES, Sara: Optimizing public library resources in a post COVID-19 world. = *Journal of Library Administration*, 60. évf. 2020. 8. sz. 951–957. p. <https://doi.org/10.1080/01930826.2020.1820281> [Utolsó elérés: 2021. május 18.]

Riaszt az új Chrome, ha gyanús bővítményeket észlel

A 91-es kiadástól a Google új funkciókat adagol a böngésző speciális védelmi beállításaihoz a rosszindulatú letöltések kiszűrését és a bővítmények okosabb kiválasztását illetően.

A Google tovább bővíti a Chrome böngésző Enhanced Safe Browsing funkciót, ami a 91-es kiadástól már akkor is megvédené a felhasználókat, ha új bővítményeket telepítenek a Chrome Web Store áruházból: a program egy új párbeszédpanelen keresztül figyelmeztet, ha a kiválasztott programot az Enhanced Safe Browsing nem minősíti megbízhatónak. Ez a bejelentés szerint előrelépést jelent a kiterjesztéseket közzétevő fejlesztők menedzselésében, ami annyiban akadályt jelenthet az utóbbiak számára, hogy hónapokon keresztül teljesen meg kell felelniük a Google irányelveinek, mielőtt megkapják a minősítésüket.

A biztonságos böngészést a Google tavaly vezette be egy opt-in lehetőségként az adathalászattal és más rosszindulatú programokkal szembeni védelemben, egyfajta második védelmi kört hozva létre az olyan eszközökkel szemben, amelyeket nem szűrtek ki még azelőtt, hogy a felhasználó meglátogatta volna az érintett webhelyeket. A magyar

nyelvű beállításokban "Speciális védelem" címen elérhető funkción keresztül a Chrome még több biztonsági vonatkozású információt oszt meg a Google szolgáltatásával, megvizsgálva a trükkös URL-eket, és lehetőség szerint lefűlve a phishing oldalakat.

Adatokat küldhetünk a biztonságosabb netezésért

A Google saját adatai alapján jelenleg az összes bővítmény nagyjából háromnegyed része felel meg maradéktalanul a Chrome áruház fejlesztői követelményeinek (Developer Program Policies), ami a társaság szerint növekedni fog, ha az új belépők már eleve a szigorúbb minősítési rendben érkeznek. A mostani keretrendszer felállítása azoknak az erőfeszítéseknek a sorába illik, amelyekkel a Google már egy jó éve próbálja megtisztítani áruházát a csalóktól és az adathalász kiterjesztésektől. Ezek eddig csak részben jártak sikerrel: a tavaly augusztusi nagytakarítás után például igazolt módon több millió felhasználó telepített több tucatnyi rosszindulatú bővítményt.

Egy másik újdonság a kockázatosnak ítélt fájlok letöltésére vonatkozik: a felhasználó hasonló módon figyelmeztetéseket kérhet a gyanúsnak ítélt állományokról, amelyeknek sort keríthet a további elemzésére. Ez az első vizsgálatot követően úgy nézne ki, hogy a fájlokat a Google feltölti a saját rendszerébe, ahol kvázi valós időben, statikus és dinamikus osztályozók alapján ismét szkenneli őket. Rövid várakozás után a Chrome jelzi, ha rizikósnak tartja az ellenőrzött fájlok letöltését a felhasználó gépére, a vizsgálathoz feltöltött anyagokat pedig a rendszer automatikusan törli. Érdeemes megjegyezni, hogy más funkciókhoz hasonlóan itt is lehetőség van az ellenőrzés átlépésére vagy a jelzések figyelmen kívül hagyására.

A felhasználóknak szempontjából mindenképpen érdemes figyelembe venni, hogy a Chrome-ba való bejelentkezést követően az Enhanced Safe Browsing ideiglenesen megoszt bizonyos adatokat, amelyeket összekapcsolnak a Google-fiókkal. A vállalat ugyanakkor arról tájékoztatott, hogy saját statisztikája szerint ez eddig is 35 százalékkal csökkentette a sikeres adathalász kísérletek arányát, ami jó indok lehet a speciális védelem enge-

délyezéshez. A Chrome 91 stabil változata egyébként május végén jött ki, a következő kiadásra pedig júliusban kell számítani.

Forrás: <https://bitport.hu/riaszt-az-uj-chrome-hagyanus-bovitmenyeket-eszlel>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Önjáró drónok gyilkoltak Líbiában

Az ENSZ jelentése szerint a török hadsereg tavaly tavasszal indított halálos akciót olyan repülő eszközökkel, amelyek direkt emberi utasítás nélkül likvidálták a célpontokat.

A drónok hadászati célú bevetésének már nagyon hosszú története van, azonban a most nyilvánosságra került eset lehet az első olyan dokumentált akció, ahol a halálos áldozatot követelő támadáshoz közvetlenül nem volt szükség emberi döntésre, jóváhagyásra.

Az ENSZ által nemrégiben nyilvánosságra hozott [jelentés](#) szerint a líbiai kormányerőket támogató török hadsereg Kargu-2 típusú drónjai úgy végeztek egy dzsihádistá hadúr katonáival, hogy saját hatáskörben döntöttek a célpontokról. Az eset még tavaly tavasszal történt. A török fejlesztésű harci drónokból több százat rendelt a hadsereg, de hírek szerint már más vevők is akadtak a mesterséges intelligenciával bíró gépekre.

Az eszközök hagyományos emberi irányítással is repülhetnek, de alkalmasak autonóm működésre is. Ilyenkor csak a célterületet kell megadni a gépnek, onnantól pedig a képfelismerés és az önta-

nuló rendszerek képességeire van bízva, hogy kire, mire csapnak le. A gyártó STM szerint ezeknek a képességeknek hála hatékonyan bevethető statikus és mozgó célpontok ellen is. Maga a drón egyébként támadó üzemmódban egyszer használható, mivel a platformon cipelt robbanófej egy kamikázé jellegű zuhanórepüléssel aktiválódik.

Sokan nem kérnek a Terminátorból

Az autonóm üzemmódban gyilkolni képes, mesterséges intelligenciával felvértezett robotokkal kapcsolatban már sok éve komoly viták zajlanak a világban. Rengeteg szervezet, csoport próbálja ezeknek a fegyvereknek a használatát nemzetközi szintű egyezmény formájában betiltatni, ugyanakkor egyes, hadseregük képességeinek fejlesztésében érdekelt kormányzatok minderről hallani sem akarnak. Az ENSZ például 2018-ban már megpróbált valamiféle tiltást tető alá hozni, de a más területeken rendre ellentétes nézeteket valló USA és Oroszország nagy egyetértésben blokkolta a próbálkozást.

A témát ettől függetlenül igyekeznek napirenden tartani az ENSZ. Harminc ország, köztük Brazília és Pakisztán is szorgalmazza, hogy a világszervezet próbálja elérni az MI hadi eszközként való alkalmazásának betiltását. Egyes országok mellett különböző szervezetek is ezért lobbiznak, mondván: a "gyilkos robotok" emberi kontroll nélküli alkalmazása nehezzé teszi például annak eldöntését, hogy az adott támadás arányos válasz volt-e egy agresszióra, vagy a háborús felelősség megállapítását.

Ezek valós aggályok: az autonóm fegyverek már léteznek. A fegyvereket irányító mesterséges intelligenciáról pedig számos esetben bebizonyosodott: előítéletes, ha nem megfelelő adatokkal tanítják. Azaz a szoftverekkel vissza lehet élni, a mesterséges intelligencia betanításához előítéletes, elfogult adatokat is felhasználhatnak (*Frész Ferenc,*

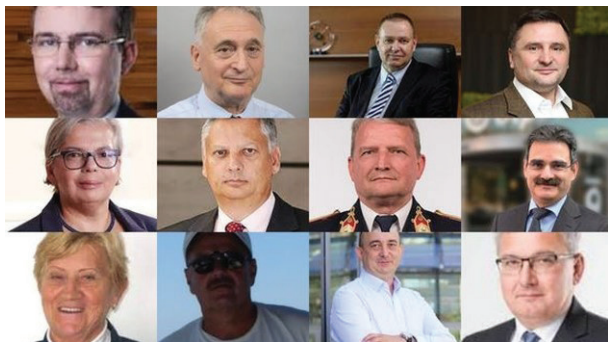
a Cyber Sevices vezérigazgatója lapunkban már két éve **súlyos kockázatnak** nevezte a mesterséges intelligenciával érkező új támadási faktort, az adattorzítást, amikor hamis adatokkal tanítják az MI-t, ami így rossz-hibás válaszokat ad).

Forrás: <https://bitport.hu/onjaro-dronok-gyilkoltak-libiaban>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Keresik a legjobb hazai informatikai vezetőt. Tud egyet ajánlani?

A Vezető Informatikusok Szövetsége idén már huszadik alkalommal igyekszik megtalálni a szakma aktuálisan legkiválóbb képviselőjét.

A Vezető Informatikusok Szövetsége (VISZ) legfontosabb szakmai elismerését, az Év CIO-ja díjat 2002 óta adják át, ám a cím a vállalati IT megváltó helyzetére reagálva 2019-ben módosult, és azóta már nem CIO-t, hanem tágabb értelemben vett **informatikai vezetőt keresnek**.

Ennek szellemlében a hagyományos CIO pozícióban dolgozók mellett például technológiai fejlesztésért felelős vezetőket (CTO), innovációs vezetőket (CINO), digitalizációért felelős vezetőket (CDO), vállalati adatvagyon hasznosításáért felelős vezetőket (CDO), fejlesztési vezetőket (CRO), de akár olyan operatív vezetőket (COO) is lehet jelölni a díjra, akik egyben az informatika irányításáért felelnek.

A szervezet ugyanezen körből várják a jelöléseket a Braun Péter-díjra is. A VISZ történetének egyik legmeghatározóbb elnökének emlékét őrző díjat

2016 óta ítélik oda egy kiemelkedő szakmai teljesítményt nyújtó, de még 35 évnél fiatalabb informatikai vezetőnek.

A díjra cégek, szakmai szervezetek, illetve a zsűri tagjai egyaránt jelölhetnek szakembereket. A jelöléshez rövid indoklást is kell csatolni. Az ajánlásokat a szervezet emailben várja június 30-áig a visztitkarsag@mvisz.hu címen.

Figyelem és elismerés

A pályázat célja továbbra is az, hogy felhívja a figyelmet az informatikai területekért felelős vezetők tevékenységének fontosságára, valamint díjjal ismerje el az évek során kiemelkedő teljesítményt nyújtó szakember munkáját.

A VISZ által felkért, szakmai szervezetek képviselőiből és újságírókból álló bíráló bizottság két körben választja ki a díjazottat. A június 30-ig beérkező ajánlásokból kialakítja a díjra esélyes informatikai vezetők egy szűkített körét, akiket felkér pályázati munka írására. A díjazottat a pályamunkák és a jelölteknek személyes meghallgatása alapján választja ki.

Fontos határidők

Jelölések leadásának határideje:

2021. június 30. A jelöléseket emailben kell elküldeni a visztitkarsag@mvisz.hu címre.

A pályamunkák leadásának határideje:

2021. július 30. A pályázat formai követelményeiről a pályamunka készítésére felkért jelöltek külön tájékoztatást kapnak.

A jelöltek meghallgatására a tervek szerint a **2021. augusztus 9-ével** kezdődő héten kerül sor.

A pályamunkában az informatikai vezető ars poetica mellett ismertetni kell azokat az innovatív megoldásokat, melyeket a vállalatánál a jelölt irányításával vezettek be az elmúlt 1–3 évben, illetve ki kell térni arra is, hogy az innováció hogyan módosította a jelölt vezetői szerepét. Idén fontos bírálati szempont lesz, hogy a pályázónak hogyan sikerült szervezeténél kezelni a világjárvány miatt kialakult különleges helyzetet.

Az **Év Informatikai Vezetője** tavaly *Johancsik Tibor*, az OTP Csoport IT Divíziójának irányítója lett, míg a Braun Péter-díjat Both Andrásnak, az Idomsoft termékfejlesztési vezérigazgató-helyettesének ítelték oda.

Forrás: <https://bitport.hu/keresik-a-legjobb-hazai-informatikai-vezetot-tud-egy-et-ajanlani>

Válogatta: Fonyó Istvánné

A COVID-19-járvány hosszabb távú pszichológiai hatásai – különös tekintettel a gyerekekre (1. rész)

A változásra fel lehet készülni – fogalmaz az mta.hu számára készített ismeretterjesztő írásában Gyarmathy Éva klinikai és neveléslelektani szakpszichológus, a Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet tudományos főmunkatársa. Cikkét, amelyben a saját maga és kollégái által összegyűjtött tapasztalatokat elemzi, illetve olyan hatásokat mutat be, amelyek nemcsak most, hanem hosszabb távon is jelentősen megváltoztatják a világmunkát, két részletben közöljük.

2021. MÁJUS 19.

Gyarmathy Éva

Forrás: Apor Vilmos Katolikus Főiskola

Azt érezzük, hogy biztonságos (vagy annak tűnő) környezetünk átalakult. Új hangsúlyok kerültek előtérbe, amelyek nyomán a látszat időnként elfedi a lényegét. A nyugalom felborult, mindennapi életünkbe és a tanítási-tanulási tevékenységek közé olyan jelenségek ékelődtek, amelyek megnehezítik az együttlétet, a közös munkát. A várakozás,

a bizonytalanság érzése rátelepedett elsősorban a felnőttekre, és ezt a gyerekek is átveszik.

A sokszínű világ elszürkült, a lehetőségek beszűkültek. Nem olyan látványosan, mint az egészségügyi dolgozók esetében, de a pedagógusok és az egyéb, gyermekekkel foglalkozó szakemberek szerepe olyan jelentősen megnőtt, hogy egyelőre nem is tudjuk eléggé értékelni. Minthogy a család és az intézmények a karantén miatt sokkal nagyobb együttműködésre kényszerültek, a pedagógusok szemlélete, hatékonysága nemcsak a gyermekek, hanem a családok életére is kihat, messze mélyebben, mint korábban. Sokan most szembesültek azzal, mit jelent a pedagógusok munkája.

Mint minden rendkívüli helyzetben a meglévő különbségek megnövekedtek, erős polarizálódás indult meg. A pedagógusi tevékenység is polarizálódott, a kényszerű helyzetet a pedagógusok egy része kihívásként élte meg, mások nyugnek tartották az új módszerekkel való munkát. Talán elsősorban azért, mert nem érezhették a hatékony támogatást, a segítséget az oktatásirányítás oldaláról. Magukra maradtak, így leegyszerűsített megoldásaira hagyatkoztak. A helyzet egy átmeneti állapotot erősített fel, aminek kétféle hatása volt/van: „nehogy lemaradjunk” – ezért mérhetetlenül sok feladatot zúdítottak a tanulókra, illetve „majd bepótoljuk”, ha „visszaáll a rend”, ha megszűnik a járvány – és így alig volt tanítás.

Jó hatásként értékelhető, hogy mind a pedagógusok, mind pedig a diákok számára új tanulási tevékenységek kerültek előtérbe, a diákok egy részénél – elsősorban a felső tagozatosoknál, középiskolásoknál valamint a felsőoktatásban – megvalósult az egyéni és társas tanulási utak felismerése és kipróbálása. Számukra lecsökkentek az „unalom órái”, lehetőségük nyílt a tevékenységeik tervezésére.

Mindez nagyon különböző mértékben történt családoktól és pedagógusoktól függően,

[de mindenkire örökre meghatározó hatással van a járvány,](#)

amelynek pszichológiai következményeit legalább öt egymástól némileg független csoportba lehet sorolni:

1. a járvány keltette szorongás;
2. a karanténhelyzet által okozott lelki hatások;
3. a távoktatásra való átállás okozta hatások;
4. közvetlen idegrendszeri hatások;
5. a káosz által kiváltott lelki hatások.

Minden országban ugyanezek a hatások jelennek meg, de a helyi sajátosságoktól – a fejlettség, az ország vezetésének felkészültsége, geográfiai helyzet, a népesség egészségprofilja stb. – függően különböző mértékben. Mindenhol foglalkozni kell mind az öt fő hatással, mert ezek mentén nem csupán a bajokat lehet csökkenteni, illetve megelőzni, hanem mert az adódó probléma kezelése egy-egy új megoldás révén előrelépést is jelenthet a 21. századi lét felé.

1. járvány keltette szorongás

A felnőttekben is rendkívüli félelmeket, a megfoghatatlanság, a tehetetlenség miatt erős szorongást kelt, hogy a betegség és a halál a korábbiakhoz képest sokkal közelebb került a mindennapi élethez. A gyerekek esetében ez a hatás jóval nagyobb lehet, mert még a felnőtteknél is kiszolgáltatottabbnak érzik magukat.

[A felnőttek szorongása a gyerekekben sokszorosan jelenik meg.](#)

Ezért a gyerekeket körülvevő felnőttek lelkiállapota meghatározza a gyerekek ilyen irányú zavarainak megjelenését.

A koronavírus-járvány több szinten is létbizonytalanságot okoz mindennapi életünkben, és így könnyen vezet lelki zavarokhoz. A betegségen túl a munka elvesztése, a család összezártága és még számos járulékos zavar nehezíti a megküzdést. Az utóbbi időszakban gyakoribbá is vált az úgynevezett poszttraumás stressz-szindróma.

A poszttraumás stressz olyan szorongásos zavar, amely leginkább erős, tartós stressz hatására alakul ki, amit hosszan tartó lelki szenvedés, az egyén saját vagy szerettei, akár a közeli környezetben élők súlyos, krónikus betegsége, halála idézhet elő. Tragédiák láttán, illetve azt követően is előfordul. A szindróma lényege, hogy valaki nem tudta feldolgozni a ránehezedő korábbi terheket, ezért újra és újra átéli a traumákat, a fájdalmas, a létét és érzelmi életét romboló helyzetet. Az ilyen helyzetekben mindenképpen szakemberhez kell fordulni, mert nemcsak az aktuális, hanem a régebbi traumák feldolgozása is szükséges.

A létbizonytalanság miatti szorongás kialakulását és csökkentését nagyban segítik a hiteles információk, mert az egyén így némi kontrollt érezhet a helyzete fölött. A híreknek mind a negatív, mind a pozitív torzítása ártalmas, mert az információk egyoldalúsága a valós megküzdést gyengíti. Hasonlóan zavaró az egymásnak ellentmondó hírek sokasága. Az egyszerű, tiszta és hiteles tájékoztatás segít hozzá ahhoz, hogy kontrollt lehessen érezni a helyzetek fölött, és csökkenjen a szorongás. Ez az, ami a gyerekeknek is közvetíthető. Az életkoruknak megfelelően kell az információkat megosztani velük. Szintén nem az ijesztgetés és nem a mindenáron való megnyugtatás segít, hanem az, ha a felnőtt azt is jelzi, hogyan lehet a veszélyeket csökkenteni.

[A szorongást kezelhetőbbé teszi az aktív megküzdés.](#)

Ezért a gyerekeknek a járvány terjedésével kapcsolatos információk mellett azt is biztosítani kell, hogy aktívan részt vehessenek a megelőzésben. Ez adott a maszkviselés, a távolságtartás, a higiénés szabályok stb. által. Ha a felnőttek példát mutatnak a járványügyi szabályok fegyelmezett betartásával, akkor a gyerekek megfelelő mintát kapva érezhetik a belső kontrollt, vagyis hogy nem teljesen kiszolgáltatottak, és tudnak tenni az egészségük érdekében. Nem kellene sem a hősök, sem a szorongástól remegők, a legtöbbet a reálisan gondolkodó felnőttek segítenek a gyerekeknek.

A szorongást csökkenti, ha vannak biztos támpontok. Ez a gyerekeket körülvevő felnőttek szeretete, odafigyelése és gondoskodása. Emellett a körülményekhez képest rendezett élet az, ami csökkenti a bizonytalanságot.

2. A karanténhelyzet által okozott lelki hatások

Maga a karanténhelyzet is rengeteg szorongást okoz, mert éppen a megbízható, bevált rutintól fosztja meg a családokat. Ezért ennek a problémának is a legfőbb megoldása a rendszeresség kialakítása.

Ugyanakkor a bezártság extrafeszültség, így ezzel is kell valamit kezdeni. Az egyik legjobb feszültségcsökkentés a mozgás. Ha baj van, a szervezetben vészreakciók indulnak meg, generálódik a „menekülj vagy támadj” üzenet. Ha egyik sem történik meg, akkor tovább növekszik a belső feszültség. A mozgással ez levezethető, mert a szervezet le tudja engedni a gőzt.

Ha az egészen kicsi lakást sem hagyhatja el a család, akkor is szükséges a rendszeres testedzés, a mozgásos gyakorlatok bevezetése. A gyerekeknek mozgásos-játékos gyakorlatokat lehet adni. Minthogy ők testileg kisebbek, egyszerűbb a mozgatásuk, de ha lehet, a felnőttek is vegyenek részt a gyakorlatokban, játékokban. A pedagógusok itt is sokat segíthetnek a családoknak, ha javasolnak mozgásos feladatokat, sőt, kiadnak ilyen játékokat. Az interneten számos mozgásos foglalkozásra alkalmas [anyag érhető el](#) kisgyerekek számára, amelyek nagyobbaknak is megfelelőek lehetnek. Emellett a kis területen is jól alkalmazható keleti mozgásművészet lehet még kiváló megoldás.

Az összezártságban sokkal nehezebb egymást elviselni, és sajnos jelentősen megnövekedett a családon belüli erőszak. Ennek elkerülése a nagyon tiszta szabályok, megegyezések, szerződések kialakításával lehetséges. Akár hosszabb távon is hasznos módszer, ha a családtagok megbeszélik a prioritásokat, hogy kinek mi fontos, mit szeretne mindenképpen biztosítani magának, mi az, ami jó lenne, mi az, amiről le tud mondani.

Ezek összeegyeztetése lehet az együttélés alapja. Ugyanezeket kell végiggondolnia a pedagógusnak a tanulás/tanítás folyamatában.

[Az összezártság mellett a karantén másik problémája a külső személyes kapcsolatok hiánya.](#)

Ez mindenki számára megterhelő, de legjobban a tizenéves és fiatal felnőtt korosztályoknak. A 14–18 évesek az identitásfejlődésük legfőbb szakaszában nem kapják meg társaiktól a személyes impulzusokat, illetve csak nagyon torzan, digitális eszközök beiktatásával. Korábban is gond volt a közösségi médián keresztül tartott kapcsolatoknak a valótól való eltérése. A virtualításban nem annyira megbízható a kommunikáció, kevésbé hitelesek a küldött üzenetek és képek, mint személyes helyzetben. Emiatt megnövekszik a manipulációk lehetősége, amellett, hogy mindenképpen érzi az ember a lelkében a személyes kontaktus hiányát.

Már most szükséges a COVID-generációs serdülők pszichológiai megsegítése, mert olyan fejlődési időszakban vannak, amin valamikor mindenképpen keresztül kell menniük, és ha lehet, minél természetesebb kommunikációs csatornákon keresztül. Vagyis ha most nem sikerül, ez egy elhúzódó folyamattá válhat, ami több pszichiátriai zavart okozhat. Tizenéves korban teljesen átrendeződnek az agyi hormonok. Ez a nagy renoválás különösen a prefrontális kéreg ideghálózatait érinti, így a végrehajtó funkciókat, amelyek a tervezett, módszeres tevékenységekért, az önirányításért, a késleltetési képesség kialakulásáért, általában a felnőtt léthez köthető magasabb tudatosságért felelősek. A serdülők az agyműködés ezen átalakulása során még nem mindig tudják megbízhatóan használni a végrehajtó funkciókat, és sokszor érzelmvezéreltek. A társas kontroll itt hatalmas jelentőségű. A tizenéves társaságok egyszerre segítenek kiélni a féltelenséget és határt is szabni, tanulni a gesztusokat, a társas konfliktusok érettebb megoldását, persze amennyiben erre alkalmas a közösség. Mindezt távban megoldani nem igazán egyszerű, és a serdülő magára marad a lelkében dülő viharokkal. Mi több, a szüleivel összezárva, akiktől éppen el kellene távo-

lodnia, hogy saját identitását formálhassa szabadon. (Majd később persze sok mindenben úgy fog tenni, mint ahogy az bevésődött a nevelése során, de ebben az időszakban ez nem opció.)

Mindenképpen elkel a támogatás. A digitális eszközök segítségével is lehet terápiát tartani, még akkor is, ha ez nem olyan, mint a személyes. A leghatékonyabbak a moderált önsegítő csoportok, amelyek szervezése a karantén alatt online és utána személyesen is szükséges.

Nagyon sokat segít a drámaterápia, de bármely művészetterápia eszközei megfelelőek lehetnek. Az önsegítő csoportok mellett ilyen tematikus csoportokat is lehet indítani.

A családokban tekintettel kell lenni arra, hogy a serdülő éppen el akarna szakadni a családtól, amikor összezárják vele, és ahova tartozni akarna, azt a közösséget elzárják tőle. Emiatt jelentősen nagyobb lehet a deviáns kilengés a tizenéveseknél. Segítség számukra, ha a szülők mindig elérhetők, de soha nem akaszkodnak a kamasz gyermekre. Tapintat felsőfokon. Ez pozitív hozadék lehet a továbbiakra nézve is.

[A középiskolákban tanító pedagógusok kiemelt feladata a közösségszervezés.](#)

Nem az egész osztályé, mert az nehezebb és kevésbé szükséges. Sokkal inkább tanulócsoporthoz, tematikus feldolgozásban együttműködők, projekteket közösen vállalók lehetnek az alapjai a kiscsoportos, intimebb jelenlétnek. A társas tanulás támogatása amúgy is az egyik prioritás a 21. században, és persze a távoktatásban is.

A pedagógusok beszélgetőköröket is szervezhetnek, ha a diákok ezt igénylik, vagy meghívhatnak moderátort a gyerekcsoporthoz, hogy önszervezés vagy valamilyen tematikus tevékenység által támogassa a természetesebb társas kapcsolatok életben tartását. A tanárok moderátori kiképzése sok tekintetben szükséges, hiszen a konkrét probléma, a karanténvész mellett a tanításban, a csoportos helyzetek kezelésében, és általában a tizenévesekkel való foglalkozásban hasznos alapvető tudást szerezhetnek.

A huszonévesek a másik különösen veszélyeztetett korosztály. Nekik az intim kapcsolatok elmélyítése lenne az identitásfejlődésben a feladatuk, de egymástól elzárva ez nagyon nehéz. Rájuk már kettős nyomás hat. Nemcsak a társas kapcsolatok, hanem a munkavállalás, általában az életkezdés miatt is nyílt térbe kerülnek. Fontos lenne személyes tapasztalatokat gyűjteniük. De hogyan tudnak válogatni, ha beszorulnak egy szobába? Számukra tehát ilyen jellegű önsegítő és tematikus csoportok szervezése szükséges. A hosszú távú pozitív hozadék lehet a fiatalok igényeinek mélyebb megértése, a társas kapcsolatok és az egyén identitásfejlődésének tudatosabb kezelése.

A tíz éven aluliak is megszenvedik a társas hiányát, de közel sem olyan kritikus a helyzetük, mint a tíz éven túliaknak. A kisgyerekek nagyon jól tudnak alkalmazkodni, hiszen még abban az időszakban vannak, amikor a környezetről leveszik a viselkedésmintákat, az agyuk igyekszik a külső ingerekhez igazodni. Mindent természetesnek tartanak, gyorsan hozzászoknak a szükséges viselkedésformákhoz, helyzetekhez. Az ő számukra a nagy veszteség a képességek fejlődésében történik, és főleg a tanulásban jelenik meg. A távoktatás a kisgyerekek esetében alig használható, mégis belekényszerültek.

Dr. Gyarmathy Éva klinikai és neveléslélektani szakpszichológus, a Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet tudományos főmunkatársa. Több egyetemen óraadó.

Fő kutatási területe az atipikus fejlődés, így az átütő fejlődésű vagy többszörös különlegességű tehetség, a tanulási és figyelemzavar, a hiperaktivitás és az autizmus spektrumzavar. A közoktatásba beilleszkedni nem tudó tehetséges gyerekekkel és serdülőkkel foglalkozó iskolákban tanácsadó. Pszichoterápiás munkát is ilyen irányban végez. Nemzetközi projektekben a gondolkodás és tanulás hatékonyságát fejlesztő módszerek kutatásában és fejlesztésében vesz részt. Megalapította az Atipikus Fejlődés Módszertani Központot, szakmai támogatásával a gyakorlatban is megjelennek a 21. század kihívásainak megfelelő módszerek, amelyek beépíthetők a mindennapi tanítási gyakorlatba.

Forrás. https://mta.hu/tudomany_hirei/a-covid-19-jarvany-hosszabb-tavu-pszichologiai-hatasai-kulonostekintettel-a-gyerekekre-111387

Válogatta: Fonyó Istvánné

A COVID-19-járvány hosszabb távú pszichológiai hatásai – különös tekintettel a gyerekekre (2. rész)

Hogyan lehet a járvány miatt kialakult káosz által kiváltott lelki hatásokat kezelni? Egyebek mellett erre a kérdésre válaszol az mta.hu számára készített ismeretterjesztő írásában Gyarmathy Éva klinikai és neveléslélektani szakpszichológus, a Kognitív Idegtudományi és Pszichológiai Intézet tudományos főmunkatársa. Cikkében, amelyet két részben közlünk, a saját maga és kollégái által összegyűjtött tapasztalatokat elemzi, illetve olyan hatásokat mutat be, amelyek nemcsak most, hanem hosszabb távon is jelentősen megváltoztatják a világunkat. Az írás második, befejező része.

2021. MÁJUS 20.

Gyarmathy Éva

Forrás: Apor Vilmos Katolikus Főiskola

A hirtelen a digitális térbe kényszerült tanulás precízen megmutatta, mi a baj azzal, hogy a 19. században megalapozott és a 20. században kiteljesedett tömegoktatás még mindig nem adott helyet a 21. századi, személyre szabott és a technikai esz-

közök adta lehetőségeket kiaknázó tanulási környezetnek. Miközben a világ kifordult a sarkaiból, az oktatásban részt vevők továbbra is ugyanazokat a szerepeket játsszák, amiket évszázadokkal korábban kiosztottak: a pedagógus adja a tudást, minősít, számonkér, a diák igyekszik megfelelni az elvárásoknak, miközben amennyire lehet, próbál menekülni a helyzetből.

A 2020 tavaszán az oktatási rendszerre hirtelen ráomló 21. század szinte karikatúrát csinált mindéből. Ami személyes jelenléttel is nehezen volt már fenntartható, az a távoktatásban neveltségessé vált. Azok a pedagógusok, akik olyan messze voltak a változás lehetőségétől, hogy egyáltalán nem tudtak mást adni, mint amit addig, rengeteg kárt okoztak, akár jó szándékkal is. A minősítés, az osztályzat viccé vált, hiszen mindenki tudta, hogy nem lehet ugyanúgy elvárni a tudást a gyerekektől, mintha személyes oktatásban részesülnének (akármilyen is az). Kevesebb diákot buktattak meg a pedagógusok, és az érettségik anyaga is igazodott a helyzethez, a mérce megbillent. A hagyományos szemléletű pedagógus szinte eszét veszítette a gyanakvástól, mert a legtöbb esetben nem tudta ellenőrizni, hogy a diák oldja-e meg a feladatokat, írja meg a dolgozatot, vagy valaki más. Gyönyörűen feltárult az egész minősítési rendszer fonák-sága és tarthatatlansága.

Mindeközben viszont a digitális oktatásra való kényszerülés hihetetlen mértékben megdobta a fejlődést a tanulási környezet terén. Mindaz, amit a haladó oktatáskutatók, alternatív pedagógiák és a pszichológusok legalább egy évszázada mantaráltak, most megerősítést kapott.

[Előtérbe került az önálló és társas tanulás, a pedagógus-diák kapcsolat a partneri viszony irányába tolódott el.](#)

Elkerülhetetlen volt, hogy a családok bevonódjanak a tanulásba. Jó esetben csak a háttér biztosításában, rosszabb esetben aktívabban. Ahol a család tudta támogatni a diák tanulását, ott kisebb veszteségeket lehetett elkönyvelni. Sőt, voltak gyerekek, akik jobban tudtak tanulni távban. Mindez odavezetett, hogy a korábbi különbségek jelentősen megnöttek. Ha eddig igazságtalan és egyenlőtlen volt a tudásért, fejlődésért folytatott verseny, most ez hatványozódott. Az egyik legsúlyosabb probléma, amivel szembe kell nézni, az a megnövekedett egyenlőtlenség, a hátrányos helyzetű rétegek rettetetes lemaradása.

Kiemelten nagy vesztes a fejlődés és tanulás terén a 6-8 éves generáció. Őket is bátran nevezhetjük COVID-generációnak, ahogy ez a tizenévesekre is nagyon illik a fent leírtak kapcsán.

Egyrészt az első osztályos gyerekeknek a második félév gyakorlatilag kiesett. Nagy elmaradással indultak a második osztályba, ahol ismét sok helyen alig-alig lehetett tanítani, majd megint jött a karantén. Másrészt az éppen az óvodából iskolába kerülő gyerekek szintén nagy hátrányt szenvedtek, mert az óvoda utolsó félévében nem kapták meg azt a fejlesztést, ami az iskolára való felkészítésben a legmeghatározóbb. Így kerültek be az első osztályba, ahol ismét csak a felemás kaotikus tanítási helyzetben kellett volna behozniuk a lemaradást, majd karanténba kerültek. Tovább rontja a helyzetet, hogy az oktatásirányítás pont ezekben az években zavarta be az iskolába az éretlen hatévesek egy részét, mert kivette az óvoda hatásköréből az iskolaérettséggel kapcsolatos döntést, és a szülőknek külön kellett kérni a halasztást. Sokan, és főképpen a hátrányosabb helyzetű családok nem is tudták mit kell tenniük. A hátrány tovább nőtt.

Érthető, hogy megnövekedett a szakszolgáltatóknál a tanulási zavarokkal jelentkezők aránya. Sokan valóban idegrendszeri éretlenségen alapuló eltérések miatt küzdenek tanulási zavarokkal, de sokan csupán a megfelelő tanulási lehetőség hiánya miatt nem tudtak megtanulni olvasni, írni és/vagy számolni.

Itt kell megemlíteni a sajátos nevelési igényű gyerekeket, akiknek a távoktatása mindennél bonyolultabb, mivel elsősorban fejlesztéshangsúlyos. A fejlesztő szakemberek hiánya már régóta sújtja az eltérő fejlődésű gyerekeket, de a távoktatással még azt a kevés szakembert is elveszítették, akik rendelkezésre álltak. A speciálisan képzett szakemberek helyett a szülők nem tudják megoldani a feladatokat, még akkor sem, ha megkapnák, hogy mit kell tenni. A kevésbé különleges gyerekek esetén is nagy teher a szülőnek, hogy a saját munkája mellett a gyermek(ek)re is figyelnie kell. A sajátos nevelési igény esetén ez az odafigyelés sokszoros, és a szülő sehogyan sem tudja megoldani, hogy mindközben a munkáját is maradéktalanul elvégezze. Többszörös probléma halmozódik egymásra.

A korai hiányok, az alapvető iskolai készségek gyengesége az egész tanulásra kihat, és végigkíséri a gyerekek életét, akár különleges nevelési igényűek, akár nem. Amellett, hogy jelentős teljesítményzavarokkal kell megküzdeniük, a sok kudarc miatt az önértékelésük is sérül, és ez szinte mindig valamilyen lelki zavarhoz vezet.

A megoldást ismét az előremenekülés, a 21. századi tanulási környezet kialakítása jelenti: megismerő-fejlesztő környezet kialakítására van szükség.

Az egyéni fejlődés sokféle, ezért sokféle úton tudnak tanulni a gyerekek. A személyre szabottsághoz az kell, hogy a pedagógus a korábbiaknál sokkal mélyebben ismerje a diákjai képességeit, fejlődését, személyiségét. Ez a leginkább akkor lehetséges, ha a gyermek aktív. Vagyis az optimális szintű aktivitásban tartás a feladat.

Az optimális fejlesztés és a tanulás az önirányított, öndifferenciáló módban oldható meg biztonsággal, ahol adott keretek között a diák vagy diákcsoport választhatja meg a tanulásához a feladatokat, és oszthatja be az idejét. Fel kell adni azt a paternalista, omnipotens szemléletet, hogy a pedagógus tudja minden gyerekről, mi kell neki. Az egyéni és társas helyzetekben önállóan és a társaktól tanulva

sokkal könnyebben és gyorsabban tudnak haladni a gyerekek. Mindig is próbáltak a diákok a saját tempójukban tanulni, de ezt nem támogatja a tömegoktatás tanmenetekhez kötöttsége. Próbáltak egymásnak segíteni, összedolgozni, de ez a legtöbbször tiltott tevékenység a minősítő-számonkérő szemléletben. A 21. században és a távoktatásban azonban mindennek nagyon is helye van.

4. Közvetlen idegrendszeri hatások

A SARS-CoV-2 vírus más vírusokhoz hasonlóan, de sokkal nagyobb mértékben az idegrendszeri folyamatokra is rátelepszik. Ennek rövid, közép- és hosszú távú hatásai vannak. A különböző idegrendszeri tünetek megkeserítik a betegség időszakát, és több hónapon át megmaradhatnak, így a vírus hatása a betegség után még jó ideig meglátászik az életmód- és teljesítményváltozásban. Ezeket a jelenségeket már elég jól feltérképezték, és a kezelés is, amennyire lehetséges, elérhető.

A legfontosabb, ugyanakkor kevésbé előtérbe kerülő probléma, hogy

[a vírus apró idegrendszeri elváltozásokat okoz, amelyek alig mutathatók ki tünetként.](#)

A gyerekek idegrendszerének fejlődésébe azonban nagyon erősen beleszól egy nagyon kicsi trauma is. Legtöbbször nem lesz súlyos hatása, de a neurológiai érési folyamatokat megzavarja. Emiatt jelentősen megnő az atipikus idegrendszeri fejlődés valószínűsége, vagyis megjósolható, hogy ugrásszerűen növekszik majd a tanulási és figyelemzavar, a hiperaktivitás, az autizmus spektrumzavar gyakorisága.

Olyan minimális eltérésekről van szó, amelyek nem okoznak jelentős problémát, és a zavarok kialakulása nagyon jól megelőzhető. Ehhez viszont általánossá kell tenni a fejlesztő tanulást, vagyis az idegrendszeri harmónia építésének és fenntartásának be kell épülnie az óvodák és iskolák mindennapjaiba. Lehet kidolgozott tréningeket alkalmazni, de emellett is szükséges a tanulás során a mozgás,

a művészetek és a stratégiai játékok alkalmazása. Ezek a tevékenységek az agyi folyamatokat, különösen a trauma által legerősebben érintett végrehajtó funkciókat harmonizálják, és így alkalmassá teszik a tanulásra, a módszeres gondolkodásra és az önirányításra.

A serdülők problémái kapcsán már előtérbe kerültek a végrehajtó funkciók. Ezek a civilizáció termékei, a *Homo sapiens* evolúciójában csupán az utóbbi néhány tízezer évben jelentek meg. Elsősorban az együttéléshez szükséges önirányítás, a fékrendszer, a kognitív rugalmasság, a tervezett tevékenység kivitelezése szempontjából fontosak. Éppen azért, mert a fejlődésben nagyon újak, bármilyen az agyat ért apró trauma ezeken a még nem mélyen beágyazott működési területeken okoz zavarokat.

[A COVID-generációk idegrendszerét a korábbinál nagyobb valószínűséggel érheti vírustámadás, vagyis gyakoribbá válhat elsősorban a prefrontális agyi területeken a fejlődésbeli eltérés.](#)

Ezzel együtt az önirányítás, a tervezett, módszeres tevékenység gyengülhet, és ha erre nem figyel a nevelés, akkor egy alapvető civilizációs agyi vívmány gyengül meg.

A vírus okozta idegrendszeri hatások teljesítmény- és viselkedésbeli tünetei nehezen lesznek elkülöníthetők a 3. pontban leírt távoktatási maladaptivitástól. Nem is az a legfontosabb azonban, hogy biztosan tudjuk, mi váltott ki egy idegrendszeri eltérést, sokkal inkább az, hogyan lehet a zavar kialakulását meggátolni.

A korai és folyamatos fejlesztés, a mozgásos, a művészeti, a stratégiát és algoritmizálást kívánó tevékenységek támogatják a végrehajtó funkciók érését. Emellett a következetes, tiszta szabályokat, szabadságot és felelősséget egyaránt biztosító nevelési környezet segíti az önirányítás megerősödését. Mindez megfelel a 21. századi autonóm személyiség kialakulásához szükséges közeg sajátosságainak.

5. A káosz által kiváltott lelki hatások kezelése és a továbblépés

A járvány önmagában is felforgatott szinte mindent, ami megszokott volt, de az emberi hibák, ügyetlenségek, a hozzá nem értés, az önzés és mohóság sokat rontott a helyzeten. Elmaradt az előre gondolkodás, a felkészülés. A legtöbben azzal foglalkoztak, hogy milyen jó lesz, ha végre megint visszatér a „normalitás”.

„Normalitás”-e azonban az, amibe az emberiség kergette önmagát? Ezen a ponton lehet sorolni a ránk leselkedő globális veszélyeket, amelyeket a tudomány azonosított, az emberiség pedig elkönnyvelte, hogy igen, valakinek ezeket meg kell oldani. És szokás szerint senki nem akar ilyen módon valaki lenni.

A fejlődés kríziseken keresztül vezet, mert amikor a régi értékek, a régi viselkedés már nem tarthatók, de az újak még nem alakultak ki, rengeteg lehetőség nyílik a továbblépésre. A szabályok fellazulnak, és a lehetőségek mellett rengeteg veszély és főleg bizonytalanság jelenik meg. A káosz ezért nagyon megterheli a lelket, de egy természetes folyamat részeként kell tekinteni rá, hogy a teljes bizonytalanság csökkenjen. Tovább csökkenthető a bizonytalanság, ha sikerül minden a káoszt fokozó, illetve a zavart kihasználó erőt semlegesíteni.

Henri Poincaré, francia matematikus káoszelmélete szerint a látszólag egyszerű események összetett és zavaró helyzeteket eredményezhetnek. Ebben a modellben a kiszámíthatatlanság és az instabilitás elfogadható természete a bonyolult rendszereknek, és a mindent átalakító folyamatok elengedhetetlen jellemzője. A káosz a teremtési folyamat egészséges és nélkülözhetetlen része, amely nélkül az új rend lehetetlen. A rendszerdinamika e modelljének hatalmas jelentősége van az emberi változás folyamatának megértésében.

A 21. században a gyors változás állandóan új helyzeteket teremt, akár a most tapasztalható hasonló, robbanásszerű átalakulást. Az emberiség valódi kríziseket él meg.

A káoszban az a nagyon veszélyes, hogy a bizonytalanság a legrosszabbat hozhatja ki az emberekből: félelem, gyűlölet, agresszió, önzés, gátlástalanság, harácsolás – minden, amit a tízparancsolat is tilt, egyszerre előtörhet, megérezve a mélységes entrópiát.

A káosszal való megküzdésben, mint általában is, az egyéni, a családi és a közösségi tényezők egyaránt nagy szerepet játszanak:

- Az egyéni tényezők közé tartoznak a személyiségváltozók, például a vidámság, a barátságosság, az önzetlenség.
- A családi tényezők közé tartozik a kapcsolat, az elfogadó környezet, amely érzelmi ösztönzést és függetlenséget ad.
- A közösségi változók közé tartozik a támogató, hatékony iskola, az egyházak és civil szervezetek, de a szomszédok is fontosak.

[A kiszámíthatatlanban őrizni kell mindent, ami kiszámíthatóvá, megbízhatóvá tehető.](#)

Ennek megértése a járvány pozitív hozadéka lehet. Egy gyorsan változó világ bizonytalanságait hozta el a koronavírus és a következményei „előzetes mintának, főpróbának”, és világosan megmutatkozik, hogy a 21. században is adottak azok az emberi alapok, amelyek a nehéz helyzetekben megtarthatók és megtartandók :

- **Egy kis szünet.** Nem kell folyton az eseményeket követni, nem kell mindenre reagálni, hiszen a káoszban ez iszonyú sodrást és zajt teremt. Fontos, hogy informáltak és tevékenyek legyünk, de nem kell állandóan zaklatni a lelket. Kell egy kis csönd, hogy az agy megnyugodjon, hogy az ember önmaga lehessen.
- **Tervezés.** A sok változás, szorongás, kétértelműség bizonytalansághoz vezet. Ezt enyhítheti, ha valamelyest kontrollt érezhet az ember a történések felett. A tervezés kereteket ad. Ha nem tartható is mindaz, ami a tervben szerepel, de legalább nyomon követhető, mi változott meg, és így konkrétta tehető az eltérés, csökkenthető a káosz érzése. Napirendet, pénzügyi, tanulási, edzési stb. terveket lehet készíteni.

- **Egyszerűség, tisztaság.** A káoszban nagy értékek. Amikor minden túl nagygyá, nehézkesé, kezelhetetlenné és látszólag lehetetlenné válik, akkor segít a dolgok kis, befogadható egységekre darabolása. A kicsi, de biztos lépések ideje ez. Meg is kell ünnepelni minden sikert, hogy a káoszból kitűnjön a rend. Tiszta határokat, tiszta szabályokat kell keresni és felállítani.
- **Kapcsolat.** A negatív érzések elszigeteltséghez vezethetnek, és az elszigetelt emberek elveszítik a közösséghez kapcsolódó védő tényezőket. Aki másoknak segít, önmagán segít. Emellett nem gyengeség, hanem az emberi kapcsolatok természetes része másoktól segítséget kérni és elfogadni.
- **Jó érzés.** Minden helyzetben megerősítés a léleknek, ha azokat a dolgokat élvezheti, amelyek miatt az élet örömet jelent. Akármekkora a baj, meg kell találni legalább az apró örömeket, amelyek könnyítenek a terheken.

Összegzés

Nem a régi, normálisnak gondolt mederbe kell visszavágnia, hanem a jelen krízis adta új lehetőségekből egy élhetőbb világot felépíteni. Az építkezés sok bizonytalansággal jár, és rengeteg erőfeszítést kíván. A járvány okozta lelki hatások, zavarok kezelése utat mutat a jövő megoldásai felé.

A bölcsek szerint a betegség egy jó angyal, amely jelzi, hogy valamin változtatni kell. Most teljes népek, sőt az egész emberiség kapott leckét e súlyos és kiterjedt járvánnyal. Megértettük a leckét (reméljük), nem akarunk több áldozatot!

További információ és tanácsadó weboldalak:

- Krízis bennünk és körülöttünk: <https://osztalyfonok.hu/6057>
- Murmo, pszichoterápiás központ: <https://murmo.hu/szakembereink/pszichologusok>
- Pszichológusok tanácsai: <https://ppk.elte.hu/pszichologusok-tanacsai-a-jarvany-idejere>
- Az infokommunikációs társadalom generációi: https://osztalyfonok.hu/konyvesbolt/konyvek/GyarmathyEva_Az_infokommunikacios_tarsadalom_generacioi.pdf – ingyenesen letölthető könyv
- Módszertani útmutató atipikus fejlődésű gyerekek otthontanulásához: <https://ckpinfo.hu/2020/04/03/atipikus-es-otthon-tanul-gyarmathy-eva-modszertani-utmutatoja/>
- A sajátos nevelési igényű tanulók távtanítását is segíti a nyilvánossá tett eDia rendszer: <https://dpmk.hu/2020/03/27/a-sajatos-nevelesi-igenyu-tanulok-tavtanitast-is-segiti-a-nyilvanossa-tett-edia-rendszer/>

Forrás: A COVID-19-járvány hosszabb távú pszichológiai hatásai – különös tekintettel a gyerekekre (2. rész)

Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/a-covid-19-jarvany-hosszabb-tavu-pszichologiai-hatasai-kulonos-tekintettel-a-gyerekekre-2-resz-111388

Válogatta: Fonyó Istvánné

A koronavírus-járványhoz kapcsolódó cikkeink

Tudományos közlemények forrástára, digitális tananyagok, távkutatási eljárások: folyamatosan frissülő cikkgyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémia honlapján.

Forrás: https://mta.hu/mta_hirei/az-mtahu-osszeallitasai-a-koronavirus-helyzetrol-110465

Válogatta: Fonyó Istvánné

Gyökereztetett baktériumtörzsfá: máshol volt minden ma élő baktérium közös őse, mint eddig gondoltuk

A ma élő baktériumok közös őseit, vagyis a bakteriális törzsfá gyökerét tárta fel Szöllősi Gergely, az ELTE-n működő Lendület Evolúciós Genomika Kutatócsoport vezetője, illetve brit és ausztrál munkatársai egy új megközelítés segítségével. Mint az a *Science*-ben megjelent cikkükből kiderül, a gyökér nem ott van, ahol eddig sejtették.

2021. MÁJUS 17.

Szöllősi Gergely

Bár a molekuláris filogenetika hallatlan fejlődésen ment át az utóbbi évtizedekben, és a környezetből izolált és elemezhető örökítőanyagok a baktériumok soha nem gyanított változatosságára derítettek fényt, a korai baktériumevolúció feltérképezésekor mégiscsak több milliárd évvel ezelőtti folyamatok nyomait kell megtalálnunk.

Ráadásul a baktériumoknak megvan az az evolúciókutatók szempontjából (látszólag) kellemetlen tulajdonságuk, hogy távoli rokon egyedek is cserél-

hetnek géneket egymással, az úgynevezett horizontális géntranszfer segítségével. Szöllősi Gergely, az ELTE-n működő Lendület Evolúciós Genomika Kutatócsoport vezetője, illetve brit és ausztrál munkatársai azonban egy merőben új megközelítés segítségével (a horizontális géntranszfert információforrásként, nem pedig zajként értelmezve)

feltárták a ma élő baktériumok közös őseit, vagyis a bakteriális törzsfá gyökerét

– a felfedezésről [a Science-ben számoltak be](#). A gyökér pedig nem ott van, ahol eddig sejtették.

Szöllősi Gergely és kutatócsoportja a világ élvonalába tartozik a baktériumok (és általában a korai földi élet) evolúciójának kutatásában. Másfél évvel ezelőtti felfedezésük már tudományos szenzációt keltett. Akkor – amint arról az mta.hu is [beszámolt](#) – kimutatták, hogy az általánosan elfogadott három-birodalmas (doménes) felosztással szemben csak két birodalom létezik. A hagyományos elmélet szerint az élővilág korai fejlődése során először a baktériumok fejlődési vonala vált le az archeák és az eukarióták közös ősének vonaláról, majd utóbbi két csoport is kettévált. Emiatt e három élőlénycsoport három elkülönült doménnek tekintendő. Szöllősi és kutatótársai ugyanakkor

filogenetikai módszerekkel kimutatták, hogy az eukarióták valójában az archeák leszármazottai, így nem indokolt őket külön birodalomnak tekinteni.

A most a *Science*-ben megjelent tanulmányukban a baktériumok közös őseit keresték. A baktériumok alkotják a sejtés élőlények legsokszínűbb és legszámosabb csoportját. A korábbi kutatások a környezetből (legfőképpen a vizekből) izolált és elemzett örökítőanyagok elemzésének segítségével a baktériumok döbbenetes változatosságára derítettek

fényt. Szinte felmérhetetlen a bakteriális genomokról árulkodó adatmennyiség, gyakran már éppen a túl sok adat okoz nehézséget az evolúciókutatóknak, akik a DNS-szekvencia segítségével igyekeznek leszármazási kapcsolatokat találni a baktériumcsoportok között, hogy ezáltal felrajzolhassák a mai baktériumokhoz vezető evolúciós törzsfát.

„Fizikusként doktoráltam az ELTE-n, de az érdeklődésem fokozatosan az elméleti evolúcióbiológia irányába tolódott. Végül Lyonban kötöttem ki, és ott kezdtem a horizontális géntranszferrel foglalkozni – kezdi a kutatásai történetét Szöllősi Gergely. – A horizontális géntranszfer révén, ha kellően hosszú DNS-szakasz tud integrálódni a bakteriális genomba, és rövid távon nem ártalmas, esetleg hosszabb távon hasznos is, akkor bennragadhat. Ez a DNS gyakran nem közeli rokontól származik, tehát a genetikai információ nem vertikálisan, utódtól utódra, hanem horizontálisan terjed.”

Milyen lehetett, és mikor létezhetett az az ősi baktérium, amely minden ma élő baktérium őségnek tekinthető? E kérdés a temérdek genetikai adat ellenére eddig megválaszolatlan maradt, illetve az eddigi válaszokban sok volt a bizonytalanság. Ezek a nehézségek korántsem meglepőek, hiszen itt több mint hárommilliárd évvel ezelőtti leszármazási kapcsolatokat kell feltárni, ráadásul a hagyományos filogenetikai (leszármazástani) modellek nem voltak képesek számításba venni mindazokat a változatos genetikai folyamatokat, amelyek alakították és alakítják mind a mai napig a baktériumok evolúcióját. A horizontális géntranszfer különösen zavarónak tűnt eddig, és a kutatók mindent megtettek, hogy ezt a zajforrást eltüntessék az elemzésből. Ugyanakkor Szöllősi Gergelyék érvelése szerint a horizontális géntranszfer

nem kiszűrni kell, hanem megfelelően modellezni, és akkor zaj helyett értékes információforrásként szolgál a törzsfá felrajzolásához.

A kutatáshoz szükséges modellszámítások elvégzéséhez elengedhetetlen volt a Lendület-csoport Szánthó Lénárd MSc-hallgató által épített HPC-klasztere (high performance computing, mondhatni: szuperszámítógép).

„A baktériumtörzsfá felrajzolásának nehézségeit megérthetjük, ha belegondolunk, hogy egy-egy bakteriális gén néhány száz aminosav hosszú, és itt több milliárd évről beszélünk – magyarázza Szöllősi Gergely. – 3,5-4 milliárd évet háromszáz aminosav alapján rekonstruálni nagyon bizonytalan eredményt szül: így génenként csak elmosódott fákat fogunk kapni. Ezért van szükség arra, hogy minél több gént tapasszunk össze. Csakhogy ehhez a megközelítéshez olyan génekre van szükségünk, amelyek végig vertikálisan, a törzsfát követve öröklődtek. Ilyenből viszont, a horizontális géntranszfer gyakorisága miatt, kevés van. Mi több, a horizontális géntranszfer modellezése és a törzsfá ismerete nélkül nem is tudjuk melyek ezek.”

Vagyis a baktériumok leszármazási kiindulópontjának keresésekor a horizontális géntranszfer is értékes információként kellett figyelembe venni.

Az elemzéshez alapvetően háromféle adattípust használtak fel: a genombeli génduplikációkat, génkieséseket és a más baktériumoktól, transzferrel szerzett géneket.

Ez a módszer különleges módon lehetővé tette számukra, hogy a fát külső csoport (outgroup) nélkül is gyökereztesse. Általában is a rokon élőlények közös őst úgy szokás keresni, hogy a csoport genetikai jellemzőit egy velük nem rokon élőlény genomjával hasonlítják össze. Ez a módszer azonban a baktériumok esetében több okból sem praktikus. Egyrészt azért, mert a közös ős elhelyezkedése a teljes élővilág törzsfáján bizonytalan, másrészt pedig mert az archeákat (egy lehetséges outgroupot) olyan nagy távolság választja el a baktériumoktól, ami már jelentősen torzítaná az eredményeket.

Összesen 11 272 géncsalád adatait összesítették.

Nemcsak az utolsó közös baktériumost tudták lokalizálni, de az ő génjeiről is becslést tudtak adni.

Az eredményeik szerint az utolsó közös baktérium két nagy klád, a Gracilicutes és a Terrabacteria között volt. Ezzel cáfolták azt a feltételezést, hogy a bakteriális törzsfá gyökere a rendkívül kis genomú,

feltételezhetően szimbionta vagy parazita eredetű nanobaktériumokat tömörítő, úgynevezett CPR baktériumcsoport (Candidate Phylia Radiation) és a többi baktérium között lenne. Ehelyett a CPR baktériumok valószínűleg szabadon élő elődökből jöttek létre genomjuk egyszerűsödésével.

„A géntranszfer független információt ad arról, hogy hol a gyökér. Sőt, egy korábbi cikkünkben már megmutattuk, hogy a mi módszerünkkel rekonstruált géntranszferek időbeli információt hordoznak – folytatja Szöllősi Gergely. – Vagyis meg tudjuk mondani, hogy melyik leszámazási elágazás volt hamarabb. Az is kiderült, hogy az így szerzett információ konzisztens az egyéb forrásból jövő adatokkal.” Ennek hátterében az áll, hogy a beérkező gének donorjainak szükségszerűen legalább olyan idősnek kell lenniük, mint a vizsgált baktériumcsoportnak (hiszen csak így kaphattak tőlük géneket).

De milyen is volt ez az utolsó közös baktériumős? A génjei alapján úgy tűnik, hogy már neki is kettős membránja volt, és a sejtösszetevői komplex felépítésről tanúskodnak. E pálcika alakú közös ős képes lehetett a mozgásra és a kemotaxisra (vagyis a környezet kémiai koncentrációgrádiensek megfelelően közelíteni vagy távolodni tudott

bizonyos forrásoktól. Valószínűleg már birtokolta a molekuláris ollónak is hívott CRISPR/Cas enzimrendszert, melynek eredeti funkciója a vírusfertőzésekkel szembeni védekezés lehetett – és melynek molekuláris biológiai felhasználása kifejtését Nobel-díjjal jutalmazták.

A baktériumok evolúciójában rendkívül fontos szerepet játszott a gének horizontális transzferje. Szöllősi Gergely és munkatársainak eredményei szerint

[a vizsgált géncsaládok 92 százalékában történt horizontális géntranszfer az evolúció során.](#)

Viszont a génátmenetek kétharmada vertikális volt (vagyis ős és utód között ment végbe). Mindez arra utal, hogy bár igen fontosak a horizontális génátmenetek, a fő szerepet mégis a vertikális leszámazási kapcsolatok játsszák.

Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/gyokerez-tett-bakteriumtorzsfa-mashol-volt-mindenma-elo-bakterium-kozos-ose-mint-eddig-gondoltuk-111402

Válogatta: Fonyó Istvánné

Ki mit tud és gondol a klímaváltozásról? – Kérdőíves felmérés

Nemzetközileg is egyedülálló, anonim, 16 kérdésből álló, online kérdőíves kutatást indít a veszprémi székhelyű Pannon Egyetem a Föld napján, április 22-én. Az egy hónapig tartó felmérésben a válaszadók éghajlatváltozással kapcsolatos természettudományos tudását és attitűdjét egyaránt vizsgálják. A kérdőívet bárki kitöltheti, aki felelősséget érez a jövő generációk életésélyei iránt, s aki véleményével támogatni kívánja a tudományos kutatásokat e témakörben.

Gelencsér András akadémikus, levegőkémikus, a kutatási program vezetője, a Pannon Egyetem rektora szerint „nincs még egy olyan természeti jelenség, ami annyi érzelmet és vélelmet tud kelteni bennünk, mint a 21. század egyik legnagyobb kihívásának tekintett klímaváltozás. De olyan sincs, amelyről az idősebb generáció az iskolapadban még csak nem is hallhatott, sőt még napjainkban is igaz, hogy e rendkívül bonyolult jelenségnek csupán néhány kiragadott eleme szerepel egyik iskolai tantárgy anyagában. A médiából mégis naponta ömlenek ránk a globális felmelegedésről, klímaváltozásról és annak következményeiről szóló hírek, e természeti jelenség igazi »médiacelebnek« számít, sőt a politika és a gazdaság döntéseit, ezáltal pedig mindennapi életünket is alapvetően meghatározza.”

Az egyetem kutatói 16 kérdésből álló kvíz alkalmazásával tesztelik a válaszadók klímaváltozással kapcsolatos ismereteit, és további kérdések során kíváncsiak az ahhoz fűződő szubjektív érzéseikre, a felelősségről és cselekvés lehetőségeiről alkotott véleményükre is. A vizsgálat nemzetközileg is egyedülálló abban az értelemben, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos természettudományos ismeretek felmérését az attitűd vizsgálatával kapcsolja össze.

Az éghajlatváltozásról szóló kvíz és kérdőív együttes kitöltése mintegy 25 percet vesz igénybe. A kvízkérdéseknél a választást követően a helyes válaszról egy rövid magyarázat is olvasható.

A kutatások az Éghajlatváltozás Multidiszciplináris Nemzeti Laboratórium keretében és támogatásával valósulnak meg.

A kérdőív [ide kattintva](#) érhető el.

Forrás: https://mta.hu/tudomany_hirei/ki-mit-tud-es-gondol-a-klimavaltozasrol-kerdoives-felmeres-111370

Válogatta: Fonyó Istvánné

Kibertámadásban esett el az amerikai szték. A Fehér Ház is beavatkozik

A helyzet egyáltalán nem vicces: az energiaellátási rendszer után most az amerikai élelmiszer-ellátási láncot érte súlyos csapás. Cirill betűk sejtnek fel a kódban...

Újabb súlyos kibertámadás érte az USA-t. A [nemzeti vészhelyzetként kezelt](#) Colonial Pipeline elleni támadás után kiberbűnözők a világ legnagyobb húsipari vállalatát, a brazil JBS SA-t bénították meg zsarolóvírussal. A támadás a vállalat amerikai és ausztrál operációját érintette, ami súlyos ellátási zavarokhoz vezethet. Az USA piacán ugyan csak a második legnagyobb cégnek számít, de például a marhahús-piac közel negyedét birtokolja (naponta kb. 20 ezer marhát vágnak le és dolgoznak fel). Tehát ha csak egy nap is kiesik a termelésből, az élelmiszerüzletekből eltűnik a friss marhahús negyede.

A helyzet súlyát jelezte, hogy nem is a vállalat, hanem a Fehér Ház sajtóosztálya jelentette be a támadást, és azt is elmondták, hogy az elnöki hivatal és a mezőgazdasági minisztérium szoros kapcsolatban áll a céggel, valamint más iparági szereplőkkel, hogy mielőbbi elhárítsák a támadás okozta problémákat.

A vállalat mindenesetre bejelentette, hogy szerdán az üzemek többsége munkába áll. A Securityweek úgy értesült, hogy támadás a napi működés irányításával kapcsolatos rendszereket érintette, a biztonsági mentéseket nem. Így viszonylag gyorsan helyre tudják állítani a rendszereiket. A helyreállításba külső szakértőket is bevontak, az FBI pedig nyomoz.

Visszaüt az automatizáció

Bár a vállalatkoncentráció elkerülhetetlen, a [végül fizetésre kényszerülő](#) Colonial Pipeline és most a JBS esete is jól mutatja: a globális óriásvállalatok kialakulása a digitalizációs trendekkel együtt milyen katasztrófahelyzetekhez vezethet. Az automatizáció minden iparágat elért. Az élelmiszeriparban különösen nagy erre a kényszer, részben az élelmiszerbiztonság, részben a munkaerőhiány miatt is. Az élelmiszeripar ugyanúgy globálissá vált, mint bármely ágazat, így a gyártáson túl is minden elektronizált (megrendelés, számlázás, termékkövetés, logisztika stb.) azon az úton, melyen az élelmiszer a termelőtől eljut a fogyasztóig.

Nem is ez az első eset, hogy támadás éri az iparág jelentős szereplőit. Tavaly novemberben a milánói székhelyű, de szintén globális, akoholos italokat és üdítőket gyártó Campari Group egyes részlegeiben állt le a termelés, és kerültek veszélybe üzleti adatok egy RagnarLocker-variáns miatt. De az ügyet kevésbé kapta fel a világsajtó, ahogy a Molson Coors nevű amerikai sörgyártó cég elleni márciusi attack is kisebb figyelmet kapott. Most azonban alapélelmiszert előállító szereplőt ért támadás, ráadásul pont egy olyan időszakban, amikor elkezdődik a kerti grillezési szezon. A hiány tovább emelheti az egyéb okok miatt is dráguló húsok árát.

Mint a Securityweeknek nyilatkozó biztonsági szakértők egybehangzóan mondták, a JBS-hez hasonló vállalatok ideális célpontok, hiszen kritikus szere-

pet játszanak az élelmiszer-ellátási láncban. Emiatt akkor is jó esélyük van a támadóknak, ha a pénzre hajtanak, hiszen a vállalat valószínűleg gyorsan fizet (akár hallgatólagos [állami jóváhagyással](#) is). Egy piacelemző szerint egyébként a húsipar szereplői az átlagnál jobban tudják kezelni a termelés-kiesést okozó problémákat, mert az iparágban sok olyan tényező van, ami leállásokat szokott okozni.

Oroszokat sejtene a háttérben

Bár a támadásról részletek nem szivárogtak ki, a jelek arra mutatnak, hogy az orosz hekkerek lehettek az elkövetők. Az amerikai kormány azt sem tartja kizárt, hogy itt is államilag segített támadásról van szó. Legalábbis erre utal, hogy a Fehér Ház sajtóirodájának helyettes vezetője szerint felvették a kapcsolatot az orosz kormánnyal, és felhívták az oroszok figyelmét, hogy felelős államok nem paktálnak le kiberbűnözőkkel.

A generális megoldás még késik, és az is kérdés, hogy valaha megszületik-e. A Joe Biden-kormányzat mindenesetre a sorozatos botrányok után kezdi komolyan venni a hekkerek elleni küzdelmet. A napokban [az elnök kiadott egy rendeletet](#), aminek a célja a nemzeti kibervédelem megerősítése. A kérdés csak az, hogy a redevet szelleme mikor jelenik meg a napi gyakorlatban, és mennyire lesz hatásos.

Forrás: <https://bitport.hu/kibertamadasban-esett-el-az-amerikai-sztek>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Kívülről és belülről is támadják az amerikai Facebookot

A közösségi hálózat a napokban adott ki jelentést az elmúlt években azonosított befolyásolási kampányokról, amelyek között már politikai és üzleti célú műveletek is bőven akadnak.

Magasan az Egyesült Államok vezeti azt a listát, amelyet a Facebook a 2017 és 2020 között azonosított, megtévesztő külföldi befolyásolási műveletekről tett közzé múlt heti jelentésében, ráadásul a belföldről irányított hasonló kampányok célpontjai között is második Mianmar mögött. A Facebook szerint a 2020-as elnökválasztást megelőző évben az USA-t célzó, összehangolt és nem autentikus hálózati tevékenység egyik legfőbb forrásának éppen ezek a házon belülről irányított hadjáratok bizonyultak az Oroszországból és Iránból eredeztetett akciók mellett.

Az "összehangolt, nem autentikus magatartás" a jelentésben az olyan befolyásolási műveleteket takarja, amelyek hamis azonosságokra támaszkodnak, hogy megtévezzék a felhasználókat, és meghatározott stratégiai célok mentén manipulálják a nyilvános vitát. A Facebook 2016 után kezdte el szűrni az ilyen jellegű tevékenységet, amikor már az amerikai hírszerzés is arra figyelmeztetett,

hogy Oroszország a *Donald Trump* megválasztását segítő kampány részeként használta a platformot – ezt Moszkva akkor is és azóta is tagadja.

A Facebook statisztikája alapján az ilyen kampányok leggyakoribb forrása az azonosított hálózatok darabszámát tekintve Oroszország és Irán, ahonnan nem meglepő módon leginkább a külföldi beavatkozási kísérleteket származtatnak. A külföldi műveletek legfontosabb célpontjai a vizsgált időszakban Ukrajna, az Egyesült Királyság, Líbia és Szudán voltak az Egyesült Államok után, de a jelentésből az is kiderül, hogy 2017 óta a világszerte felfedezett és eltávolított hálózatok majdnem fele végzett belföldi dezinformációs tevékenységet.

Titkos fegyver lett a valódi felhasználókból

A közösségi hálózat biztonsági felelőse a riportot bemutató sajtótájékoztatón úgy fogalmazott, hogy az ilyen befolyásolási kampányok kezdetben valamiféle elit sportágnak számítottak, és az országok egy kis csoportja vetett be erre irányuló technikákat, azonban az elmúlt évek során mind többen és többen szálltak be a játékba. A Reuters beszámolójából kiderül, hogy ugyanígy az USA-ban tapasztalt belföldi akciók mögött már politikai szereplők, PR- vagy konzultációs ügynökségek és médiaoldalak is megjelentek, bár ezek száma még relatíve alacsony.

A Facebook szerint a korábbi, nagy volumenű kampányok helyett ma inkább a kisebb, de sokkal jobban célzott műveletek dominálnak, mint ahogy a politikai tevékenységen túl egyre gyakoribbak a hasonlóan rosszhiszemű, de kereskedelmi célú befolyásolási próbálkozások is. Olyannyira, hogy jelenleg már a kizárólag anyagi haszonszerzésre hajtó csalók vannak többségben, köztük olyan formális marketingcégekkel, amelyek a szándékos megtévesztésen keresztül próbálnak üzletet csinálni a közösségi platformon.

A jelentésből kiderül, hogy maga a Facebook is arra számít, hogy egyre nehezebb dolog lesz időben felismerni a megtévesztő befolyásoló kampányokat, pontosabban azt, hogy mi tekinthető egy-egy ilyen kampány részének. A rosszindulatú szereplők ugyanis egyre inkább önálló személyeket (az akciókban tudatosan vagy öntudatlanul résztvevő embereket) használnak fel az autentikus megnyilvánulások és a manipuláció közötti határok elmosására. Ilyen hálózatokból a szolgáltató több mint 150-et távolított el 2017 óta.

A Facebook májusi jelentése [itt érhető el](#) PDF dokumentum formájában.

Forrás: <https://bitport.hu/kivulrol-es-belulrol-is-tamadjak-az-amerikai-facebookot>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Ma már nehéz úgy adatokat lopni, hogy ne legyen köztük személyes információ

Évente megháromszorozódik az adatlopások volumene: idén januárban például több adatrekord került rossz kezekbe, mint 2017-ben a teljes év során.

Az Imperva Research Labs az elmúlt évtized több mint 100 legnagyobb és legismertebb adatbiztonsági incidensének elemzésével megállapította, hogy az ilyen bűncselekmények során ellopott adatok több mint háromnegyed része (75,9 százaléka) tartalmazott személyazonosításra is alkalmas információt. Mindezt összefüggésbe helyezi, hogy a vizsgált időszakban egyre nagyobb gyakorisággal történtek hasonló jogsértések, drámai emelkedést hozva nem csak az esetek számában, de azok nagyságában – vagyis az ellopott rekordok mennyiségében – is.

A *personally identifiable information* (PII) klasszikus meghatározása alapján minden olyan adat ide sorolható, amit fel lehet használni egy-egy adott személy azonosítására. Ilyenek például a társadalombiztosítási azonosítók, a levelezési és e-mail címek vagy a telefonszámok. A technológiai fejlődés azonban jelentősen kibővítette a PII adatok körét, így már ide tartoznak az IP-címet, a bejelent-

kezési azonosítók, a közösségimédia-bejegyzések vagy akár a digitális fényképek, de a földrajzi helymeghatározás és a biometrikus vagy a felhasználói viselkedésről szóló adatok ugyanígy besorolhatók a PII-k közé.

Az Imperva statisztikája alapján a szóban forgó esetek száma folyamatosan 30 százalék körüli éves emelkedést mutat 2017 óta, az egyes incidensek során kompromittálódó rekordok mennyisége pedig átlagosan 130 százalékkal növekszik. Mindez azt jelenti, hogy 2017 és 2020 között évi 224 százalékkal nőtt az összes ellopott adatrekord száma; összehasonlításképpen, ezt idén januárban 870 millióra becsülték, ami önmagában is több, mint a teljes 2017-es mennyiség. A trend pedig affelé mutat, hogy a következő években sorra megháromszorozódhat a személyes adatok volumene.

Már nincs biztonságos zóna

Feltételezve, hogy 2021-ben sem merülnek fel olyan körülmények, amelyek megváltoztatnák ezeket a folyamatokat, az idei évre az Imperva körülbelül 1500 jelentős adatlopási incidensre számít. Ezek során összesen 40 milliárd adatrekord kompromittálódhat, vagyis esetenként 26 millió rekord sérül. Mivel az sem látszik, hogy az általuk tartalmazott, személyazonosításra alkalmas információ aránya bármiért is csökkenne, a fenti ráta értelmében ebben az évben már több mint 30 milliárd, a PII kategóriába sorolható rekordot lopnak majd el.

A PII egyre tágabb meghatározása egyébként önmagában is adatbiztonsági és megfelelőségi kihívásokat támaszt, amire jó példa az európai GDPR szabályozás. Közben a korlátozó intézkedések, a távmunka és a távoktatás gyorsított ütemű bevezetése, illetve az általános bizonytalanság a hekkereknek is lehetőségeket teremtett rá, hogy újabb támadási pontokat, kihasználható

réseket keressenek az érintett szervezetek rendszereiben. Az Imperva becsléseinél más kutatások sem optimistábbak: legutóbb a Risk Based Security (RBS) [éves jelentését idéztük](#), amelynek értelmében a világszerte tavaly bejelentett összes incidens során 37 milliárd adatrekordot szereztek meg a különböző hekkercsoportok, a PII-k egy jó részét ráadásul nyilvánosan is elérhetővé tették.

Ahogy az Imperva anyagában is felhívják rá a figyelmet, az a tradicionális megközelítés ma már nem megalapozott, hogy a a hálózatok határainak innenső oldalán működő eszközöket védettnek lehetne tekinteni. A digitalizációval ugyanis ezek a határok elmosódnak, a szervezetek biztonsága pedig csak olyan erős, mint a biztonsági lánc

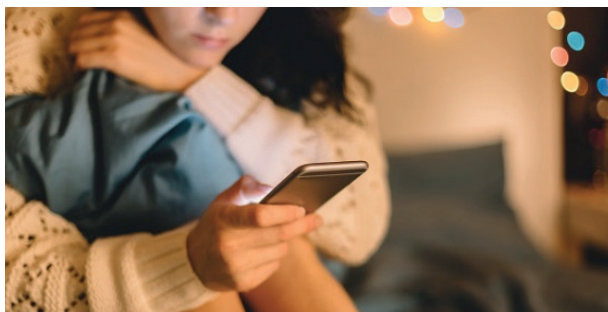
leggyengébb láncszeme. Ráadásul az adatbiztonsági incidensek ökoszisztémája is egyre változatosabbá és bonyolultabbá válik, így a rések a rossz biztonsági gyakorlatoktól vagy a gyenge autentikációtól a külső szolgáltatásokig vagy akár az ellátási láncban szereplő partnerekig terjedhetnek.

Részletek a [Lessons learned from analyzing 100 data breaches](#) jelentésben »

Forrás: <https://bitport.hu/ma-mar-nehez-ugy-adatokat-lopni-hogy-ne-legyen-koztuk-szemelyes-inf-romacio>

Válogatta: Fonyó Istvánné

Elfordulnak az okostelefonoktól a fiatalok

Egyre többen váltanak vissza a hagyományos készülékekre, búcsút intve a közösségi médiának.

Az okostelefonok, valamint a különböző online közösségi platformok univerzálissá válásával a mentális egészségre gyakorolt negatív hatás is komoly hangsúllyal jelenik meg a sajtóban, amivel kapcsolatban mi is többször [beszámoltunk](#) a napvilágot látott tanulmányokról és szakértői véleményekről. A jelek szerint a fiatalok körében egy új trend van kibontakozóban, amely az okostelefonok tömeges lecserélését eredményezi.

Egy igencsak érdekes írásban [olvashatunk](#) több Z generációs fiatal példájáról, amely a trend kialakulását és erősödését jelzi számunkra. Ebben kiemelik, hogy őket is elsősorban a mentális egészség, pontosabban az ezzel kapcsolatos aggodalmak (és felismerések) vezérelték a váltás végrehajtásában, viszonylag gyorsan rájöttek ugyanis, hogy a tönkrement, javításra váró, vagy éppen ideiglenesen lecserélt okostelefonok nélkül sokkal jobban telnek napjaik. A hagyományos mobilok alkalmazásával természetesen a közösségi platformok használata is visszaszorul, maguk a készülékek is jóval olcsóbbak, így a jobb közérzethez jelentős megtakarítás, a költségek csökkentése társul, ami dupla előnyt jelent a felhasználóknak.

A Z generáció tagjai hetente átlagosan csaknem 30 órát töltenek a kijelző bámulásával, ez komoly szerepet játszik abban, hogy 48 százalékuk számol be rossz közérzetről, állandó szorongásról és szomorúságról. Sokuk számára válik megszokott gyakorlattá a negatív hírek folyamatos böngészése, amelyet az angol nyelvben a „doomscrolling” kifejezéssel illetnek, az elmúlt hónapokban azonban egyre többen ismerték fel, hogy a hagyományos mobilok használatával gyorsan javul a közérzet, ezzel egy időben pedig több időt töltenek családtagokkal, illetve a közvetlen barátokkal. A korlátozások fokozatos feloldása is segít ebben, a személyes kontaktushoz való visszatérés is hasonló felismerésekhez vezet.

Többen rámutatnak arra, hogy pusztán az egyes alkalmazásokat kellene mellőzni, nem magát az okostelefont, annak megtartása azonban kétségkívül továbbra is komoly vonzerőt jelentene. A lecserélés mellett a párhuzamos használat is egyre jellemző, ennek keretében szükség esetén veszik csak elő az „okos” készülékeket, a hagyományos példányokat részesítve előnyben.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145585/elfordulnak-az-okostelefonoktol-a-fiatalok>

Válogatta: Berke Barnabásné

A Föld digitális másolatát hozná létre a Google

A virtuális modell nagyon sok dologra hasznos lehet.

Rebecca Moore a [Google Föld](#) vezetője. A szolgáltatás a 2005-ös megjelentetése óta több mint egymilliárd eszközre van feltelepítve. Az ingyenes számítógépes program virtuális földgömbként használható. A Föld 3D-s modelljére mértékhelyes műholdképek, légi felvételek és térinformatikai adatok vannak vetítve. A szoftverben a Föld minden részéről leolvashatók a földrajzi koordináták és az adott pont magassága. A webes konzern a legutóbb egy idővonalat integrált az ajánlatba, így a felhasználók megfigyelhetik, hogy az elmúlt esztendőknél miként változott meg a bolygónk és jobban megismerhetik azt. Moore és a kollégái úgy szeretnék továbbfejleszteni a platformot, hogy az segítsen a Föld megőrzésében. A szakember 1977-ben mesterséges intelligenciából diplomázott a Brown Egyetemen, majd a Stanford Egyetemet is elvégezte. A Hewlett-Packard és a General Instrument munkatársa volt, 2005 óta a Google kutatója.

„Amikor tinédzser voltam, még a NASA-hoz jelentkeztem, mert űrhajós akartam lenni. Azonban rövidlátó voltam és ez kizáró oknak bizonyult. Az űrhajósok mindig megemlítik azt a pillanatot, amikor a világűrben rápillantanak a gyönyörű bolygókra és utána az a gondolat fogalmazódik meg bennünk, hogy meg kell védeniük. Hiszem, hogy

a Google Föld is hasonló hatást válthat ki a felhasználókban.”

„Mi, emberek gyakran csak azt hisszük el, amit látunk. A bolygónkat számos veszély fenyegeti. Ebbe a kategóriába tartoznak az elefántokat veszélyeztető vadászók éppúgy, mint az Amazonas esőerdőinek kitermelése vagy az eltűnő gleccserek. Ezek a dolgok gyakran olyan helyeken történnek, ahol alig vagy egyáltalán nem élnek emberek, így általában csak olvasni vagy hallani lehet róluk. De a lényeg, hogy mindig absztraktok és távoliak. Amennyiben láthatja valaki, sőt, ha egymilliárdan láthatják, akkor az már hirtelen fontos és minket is érintő lesz.”

„Amennyiben elkészül a Föld digitális másolata és ellátható információkkal, amelyek pontosan elmesélik, hogy mi látható, akkor megváltozhatnak a bolygó védelméről folyó viták. Azért, hogy a mutatott információk minél frissebbek legyenek, integráltuk az idővonal funkciót. Négy időszakból származó műholdképekhez van hozzáférésünk, így bármely hely esetében megvizsgálhatók a felszín változásai. Amik ott zajlanak, azokat már nem lehet letagadni. Látható, hogy Alaszkában a Columbia gleccser 20 kilométert húzódott vissza vagy ahogy az Amazonas őserdeiben kivágják a fákat” - [jelentette ki](#) Rebecca Moore.

A Google Föld vezetője hozzátette, hogy Brazíliában a quilombolák egyik közössége a szolgáltatás segítségével tudta megvédeni a földtulajdonosi jogait, miután először tudták digitálisan feltérképezni a területüket. Ez korábban nem volt lehetséges, annak ellenére, hogy több generáció óta ott éltek. De a HALO Trust, a világ legnagyobb aknamezítő humanitárius szervezete is a platformot használja az aknamezők azonosítására és feltérképezésére. Eddig 20 országban több mint egymillió aknát sikerült eltávolítani.

A Save the Elephants a rádióadókkal felszerelt állatokat követi Afrikában szinte valós időben azért, hogy észleljék, ha veszélyes területhez közelítenek. A műholdképeket folyamatosan frissítik, de így is előfordulhat, hogy az új felvételek feltöltéséig egy év is eltelik. Folyamatosan próbálnak javítani a fotók aktualitásán és felbontásán. Azokra a régiókra összpontosítanak, ahol sokan élnek. Már a Föld lakosságának több mint 98 százalékának élettere (több mint 93,2 millió négyzetkilométer) [van dokumentálva](#) nagy felbontású műholdképek segítségével.

„Bizonyos szempontból már közelítünk a valós idejű megjelenítéshez, például a természeti katasztrófák esetében. Ez különösen a mentési műveletek-

nél lehet hasznos és elsősorban műszaki kihívást jelent. A Google Earth Engine platformon 15 percenként jelentetünk meg műholdas felvételeket, hogy láthatók legyenek az erdőtüzek és fakivágások. De ugyanígy megjeleníthetők a levegő szennyezettségének kapcsolatos adatok is. Az utóbbiak például akkor hasznosak, ha kifejezetten olyan zónákat terveznek valahol, ahol nem akarják, hogy autók közlekedjenek.”

„A mesterséges intelligenciának is egyre nagyobb a szerepe. Napjainkban többek között arra használjuk, hogy megmutassuk: a városok hova telepítenek fákat azért, hogy megakadályozzák az adott terület túlzott mértékű felmelegedését. Végül nem feledkezhetünk meg a felfedezésekről, legyen szó egy villa romjairól vagy új fajokról. Az ilyen virtuális felfedezések ma is lehetségesek, sőt, az idővo-nal-felvételek segítségével nagyon is valószínűek” - szögezte le a szakember.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145533/a-fold-digitalis-masolat-at-hozna-letre-a-google>

Válogatta: Berke Barnabásné

12 magyar városban épített ki gigabites netet a Digi

A mobil üzletág folyamatos bővítése mellett a DIGI nagyszabású vezetékes hálózatfejlesztéseket is végez a fővárosban és vidéken. A már befejezett munkálatok elsősorban a rendelkezésre állást, kapacitásnövelést, valamint a Budapesten található központi routerek fejlesztését célozták. A fővárosi korszerűsítések mellett a DIGI vidéken is fejlesztette hálózatát, így 12 regionális központ újonnan csatlakozhatott a vállalat FTTH (Fiber-to-the-Home, azaz előfizetői végpontig kiépített száloptikai rendszer) hálózatához.

A hazai távközlési piacon majdnem negyed évszázaddal ezelőtt debütált DIGI szolgáltatásainak népszerűségét mi sem példázza jobban a távközlési piacon vezetékes szélessávú internet szegmensben 22,6%-os piaci részesedéssel elfoglalt második helyénél. Az erős piaci részesedés mellett, a DIGI vezetékes szolgáltatásának minőségét tükrözi a Szélessáv. net országos vezetékes internet hálózati sebesség felmérés letöltési és feltöltési kategóriában elért első helye. A mérések átlagolt eredménye alapján a letöltési sebesség kategóriát toronymagasan, 601,93 Mbps-mal

nyerte meg versenytársai előtt a DIGI, csaknem 150 Mbps-mal megelőzve a második helyezettet. A vezetékes internet feltöltési sebesség terén nyújtott 241,33 Mbps-os teljesítménnyel a DIGI szintén első helyet ért el az összehasonlításban.

A cég eddig idén öt vidéki városban és nyolc budapesti kerületben fejlesztette a gerinchálózat központi routereit, valamint növelte a kapacitást és rendelkezésre állást. A DIGI előfizetői eddig is élvezhették az 1000 Mbit/s letöltési sebességet, amennyiben rendelkezésükre állt az FTTH hálózati szolgáltatás, azonban a mostani gerinchálózat fejlesztésnek köszönhetően a DIGI hálózat kapacitása, rendelkezésre állása és megbízhatósága magasabb minőségi szintre emelkedett. Az új, még stabilabb gerinchálózat a következő budapesti kerületekben és vidéki nagyvárosokban támogatja az adatátviteli technológiát: a főváros III, VI, IX, X, XI, XIII, XIV, XV kerületeiben, valamint Hatvanban, Gödöllőn, Szigetszentmiklóson, Tatabányán és Veszprémben.

A Budapesten és a fenti városokban végrehajtott fejlesztéseken kívül a vállalat 12 vidéki nagyváros felhasználói számára a kiépítéssel tette újonnan elérhetővé 1GB névleges letöltési kapacitással rendelkező, kiemelkedő infrastruktúrájú FTTH hálózatát: Debrecen, Miskolc, Nyíregyháza, Szeged, Békéscsaba, Szolnok, Gyöngyös, Kecskemét, Veszprém, Százhalombatta, Hatvan, Tiszaújváros.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145797/12-magyar-varosban-epített-ki-gigabites-netet-a-digi>

Válogatta: Berke Barnabásné

A pandémia hasznot hozott a kiadóknak

Az Electronic Arts és a Ubisoft is rekordbevétellel zárta a 2020-as üzleti évet.

Szeretjük szidni a nagyobb kiadókat, amiért nem bevállalósabbak a játékaikat tekintve, de amíg olyan évet zárnak, mint a 2020-as, addig ez nem fog változni. Az Electronic Arts és a Ubisoft is nyilvánosságra hozta ugyanis a március 31-gyel zárult 2020-as üzleti év eredményeit és ez alapján mindkét kiadó rekordbevételeket könyvelhetett el.

Az EA 1982-es alapítása óta nem ért el 5,629 milliárd dolláros bevételt, így ez most rekord. Ebből a haszon 837 millió dollár, ami szintén szép eredmény. Az mindenképpen érdekes, hogy a bevételek jelentős része, 4,02 milliárd dollár a mikrotranzakciókból folyt be, így érthető, hogy a kiadó miért nem áll le ezzel a rendszerrel. A Ubisoft zászlóshajója az Assassin's Creed: Valhalla volt, mely 50%-os növekedést produkált a franchise korábbi időszakához képest. 2,223 milliárd euró volt a bevétel, ami közel 40%-os emelkedés a 2019-es időszakhoz képest. Illetve 780 millió euró jött be a mikrotranzakciókból.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/jatek/145476/a-pandemia-hasznot-hozott-a-kiadoknak>

Válogatta: Berke Barnabásné

Amerikai államügyészek a gyerekeknek szóló Instagram ellen

Egyre többen támadják az ötletet.

A közösségi platform [megpróbálja elkülöníteni](#) a 13 évesnél fiatalabb személyeket a többi korosztály tagjaitól. Az oldal ezért egy saját alkalmazást hozna létre az érintettek számára, akik a szoftvert a szüleik felügyelete mellett használhatnák. Gyermekvédők a *Mark Zuckerberg* Facebook-vezetőnek küldött nyílt levelükben [bírálták](#) az elképzelést és azt szorgalmazták, hogy a közösségi portál adja fel a tervet. A dokumentumot 100 csoport és magánszemély írta alá.

Most 44 amerikai szövetségi és társult állam államügyésze [küldött levelet](#) Mark Zuckerbergnek azért, hogy tegyen le a gyerekeknek tervezett Instagram megvalósításáról. A dokumentumban az szerepel, hogy a Facebooknak már korábban sem sikerült biztosítani a platformjain a gyermekek számára a biztonságot és a jólétet. Az államügyészek mindenképpen szeretnék megvédeni a legfiatalabbakat, a tervezett szolgáltatás ellentmondana ennek.

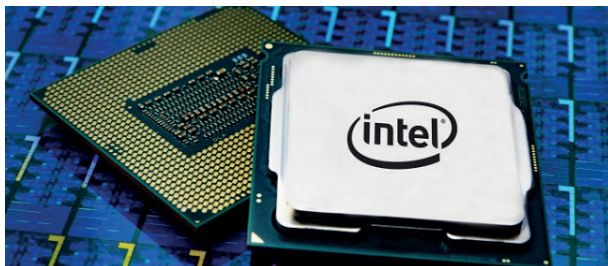
A levélben számos kutatási eredményt is idéztek, amelyek alapján komoly problémát jelent a gyerekek számára a közösségi oldalakon megvalósuló kiberzaklatás. A jelenség miatt az érintettek önbecsülése csökken, depressziósak lesznek és öngyilkossági gondolataik támadnak. Ráadásul számos felnőtt arra használja a kicsiknek szóló ajánlatokat, hogy ott kapcsolatba lépjen velük.

Az államügyészek hozzátették, hogy a Facebook nem a meglévő keresletre reagál, hanem egy új keresletet alakít ki, hiszen olyan gyerekeket akar megszólítani, akiknek vagy eddig nem volt közösségi fiókjuk, vagy nem is terveztek ilyen létrehozását. A problémát az jelenti, hogy a Facebook és az Instagram semmit sem tesz a kiskorúak bejelentkezései ellen. A Facebook szóvivője azt mondta, hogy csupán most kezdték el az új alkalmazással kapcsolatos kutatásokat, fejlesztéseket. Ezenkívül vállalják, hogy nem lesznek hirdetések az ajánlatban és adatvédelmi, biztonsági és gyermekvédelmi szakemberekkel fognak egyeztetni.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145465/amerikai-allamugyeszek-a-gyerekeknek-szolo-instagram-ellen>

Válogatta: Berke Barnabásné

Együtt jön a Windows 11 és az Intel Alder Lake

A hibrid kialakítás mellett az új operációs rendszer bemutatása lehet a nagy attrakció.

Az Intel soron következő generációja kapcsán legutóbb már beszámoltunk arról, hogy a hivatalos bemutató várhatóan novemberben jön el, a napokban azonban további értesülések látnak napvilágot, amelyek alapján egy ennél korábbi debütálás is lehetségesnek tűnik. A Microsoft szintén készül a következő nagy dobásra, ennek időzítése nem véletlen egybeesés.

Az elmúlt néhány nap során ugyanazon kiszivárogtató osztott meg két rövid Twitter-bejegyzést saját lapján, amelyek már az Alder Lake chipcsaládra, valamint a Microsoft új szoftverére, azok megjelenésére vonatkoznak. Az elsőből azt tudjuk meg, hogy az asztali gépekre szánt Alder Lake K-sorozat tagjai az ősz folyamán, egészen pontosan halloween táján bukkanhatnak fel, tehát az előzetesen jelzett időpontnál korábban, ezek pedig 125 wattos fogyasztással jelennének meg. Az újítások listáját nagyjából-egészében már megismertük, ezzel kapcsolatban a DDR5, a PCI Express 5.0,

valamint az új LGA1700-tok támogatását említettük meg, ez utóbbi ráadásul teljesen új hűtést igényel majd, mivel a fizikai kialakítás az eddigiektől eltérő lesz. Nem sokkal később egy második bejegyzés is napvilágot látott, amely már a Windows-frissítést is hozzácsapja az Intel várható bejelentéseihez.

Ezen második hírben már azt emelik ki, hogy a soron következő Windows-verzió (amelynek hivatalos neve még nem ismert, tehát nincs garancia arra, hogy valóban a Windows 11 mutatkozik majd nemsokára be) komoly módosításokkal jelenik meg, többek között annak érdekében, hogy a hibrid kialakítású, vagyis az erősebb és szerényebb magokkal ellátott Alder Lake támogatását is megfelelő módon biztosítsák. Azt tudjuk, hogy a Microsoft június 24-én, saját rendezvényén jelenti majd be a főbb újdonságokat, az új verzió megjelenése azonban állítólag egybeesik majd a fent említett Alder Lake K-sorozat felbukkanásával, ami szintén nem véletlen. Korábban a Sun Valley néven futó Windows 10-frissítés várható megérkezéséről írtak a jól értesültek, a név azonban továbbra sem végleges, előfordulhat, hogy a redmondi cég a verziószám megugrása mellett dönt.

Könnyen lehet, hogy az Alder Lake kapcsán nagyjából 20 és 100 százalék közötti előrelépést ígérő Intel szorososan együttműködik a Microsofttal, a főbb részleteket azonban hamarosan megismerjük majd.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145772/egyutt-jon-a-windows-11-es-az-intel-alder-lake>

Válogatta: Berke Barnabásné

Gyártókon átnyúló okosotthon-szabvány készül

Évek óta vannak ilyen jellegű elképzelések, talán most meg is valósul belőlük valami.

A CHIP (Connected Home over IP) nevű projektcsoporthoz egy olyan gyártókon átnyúló okosotthon-szabvány kifejlesztésén dolgozik, amely gondoskodik arról, hogy a különböző cégek termékei zökkenőmentesen együtt tudjanak működni egymással. A kezdeményezést az Amazon, az Apple és a Google mellett további 170 vállalat, köztük a Comcast, a Grundfos Holding A/S, a Huawei, az IKEA, az Infineon Technologies, a Legrand, az NXP Semiconductors, a Samsung, a Schneider Electric, a Signify (Philips Hue), az STMicroelectronics és Texas Instruments támogatja.

A Connectivity Standards Alliance (a korábbi Zigbee Alliance) **bejelentette**, hogy a közösen fejlesztett IP-bázisú protokoll neve Matter lesz, licencmentesen lehet majd használni, s Bluetooth Low Energy-, Ethernet és Thread- és WLAN-támogatással fog rendelkezni. Az Apple és a Google a Threadet már integrálja az új eszközeibe, ugyanakkor a webes óriás még nem használja azt, a funkcióit majd csak a szabvány véglegesítése után akarja aktiválni.

A Mattert támogató első készülékek a tervek alapján várhatóan az esztendő harmadik vagy negyedik negyedében jelenhetnek majd meg. A szabvány hivatalosan az utolsó negyedévtől lesz elérhető, de a fejlesztők már a második negyedévtől hozzáférést kaptak a dokumentációkhoz. A Signify, amelyhez a Philips Hue és a WiZ márkák tartoznak, közölte, hogy a Philips Hue Bridge rendszert automatikusan kibővíti a protokoll támogatásával, így mindegyik csatlakoztatott Philips Hue termék kompatibilis lesz az új szabvánnyal. A WiZ már szeptemberben piacra dobja majd a kompatibilis eszközeit.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145500/gyartokon-atnyulo-okosotthon-szabvany-keszul>

Válogatta: Berke Barnabásné

Kína vezet a 6G fejlesztésében

Egyelőre még a szellemi tulajdokaikra vezet terén mérik össze részesedésüket, de partnereket is keresnek.

Az ötödik generációs mobiltechnológia napjainkban van terjedőben, az átlag vásárló számára ez még korlátozottan elérhető. Ennek ellenére már megindult a munka a 6G fejlesztése terén, Kína pedig büszkén közölte, hogy itt (is) ők vezetnek a rangsort.

A 6G jelentőségét jól jelzi, hogy ennek mielőbbi kifejlesztése érdekében a tengerentúlon külön szövetség jött létre, tavaly novemberben pedig már az Apple és a Google is jelezte, hogy csatlakoztak a [Next G Alliance](#) tagjaihoz. Az Apple azóta konkrét pozíciókat is meghirdetett, ezekben kiemelik a fejlesztés fontosságát, viszont a kínai szabadalmi hivatal, a CNIPA, most közölte, hogy egyértelműen ők **vezetnek**, legalábbis ami technológiával kapcsolatos, eddig a benyújtott és elfogadott szabadalmak számát illeti. A szellemi tulajdon világnapján kiderült, hogy jelenleg nagyjából 38 ezer ilyen szabadalom létezik, ennek 35 százalékát nyújtották be Kínában, míg az USA a második helyen áll a maga 18 százalékával. Az egyes szegmense-

ken belül már módosul a kép, attól függően, hogy a különböző vállalatok és szervezetek mennyiben rendelkeznek előnyökkel a fejlesztés terén.

A mesterséges intelligencia terén például már 75 százalékos a kínai arány, ez jól jelzi az ottani törekvések (és a jelenlegi lehetőségek) irányát. A terahertz-technológia esetében 40 százalékos részesedéssel bírnak, ebben a szegmensben az első 10-ben lévő egyetemek és kutatóintézetek közül 6 Kínában tevékenykedik. Az ottani illetékesek viszont azzal is tökéletesen tisztában vannak, hogy számos területen még mindig kénytelenek európai és amerikai megoldásokra támaszkodni, ennek kiküszöbölése érdekében pedig azt javasolják, hogy japán és dél-koreai cégekkel fogjanak össze – a listán olyan nevek szerepelnek, mint a NEC, a Samsung és a Mitsubishi. Nem véletlen, hogy ezen cégeket említik meg, a 6G-szabadalmak top-listáján ugyanis a NEC, a Daewoo Communications, valamint Mitsubishi áll az első három helyen.

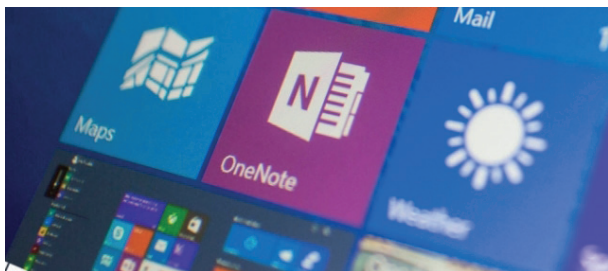
A következő generációs platform végleges formájától persze még messze vagyunk, ez várhatóan a következő évtized elején kezd majd elterjedni, mivel a mobilszegmensben nagyjából egy évtizedet vesz igénybe a fejlesztés, majd pedig a telepítés megkezdése. A sebesség terén százszoros különbséget ígérnek, ezzel a 6G terabites átvitelt biztosítana, a vízfelszín alatt és a világűrben is.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145438/kina-vezet-a-6g-fejleszteseben>

Válogatta: Berke Barnabásné

Nem csupán szebb lesz a Windows 10

Az optikai frissítés mellett akár új funkciókkal is kiegészülhet az operációs rendszer.

2019 december közepén [vált ismertté](#), hogy megújítja az ikonokat és a logókat a Microsoft. Először a Windows Insider program résztvevői [kapják meg](#) az új ikonokat és logókat, majd később a többi felhasználó is. Ezzel együtt [új külsőt kaphat](#) a Windows 10, ugyanis a redmondi fejlesztők egy módosított kezelőfelületen dolgoznak. A projekt kódneve Sun Valley és egy elsöprő vizuális fiatalítást jelent majd a szoftver számára. Nemrég pedig [hivatalossá vált](#), hogy nem lesz Windows 10X és a Microsoft a Windows 10 frissítésére összpontosít. A cél az operációs rendszer optikai és funkcionális megújítása, amely a várhatóan ősszel érkező Sun Valley keretében valósulhat meg.

Most *Mayank Parmat*, a Windows Latest szerkesztője azt [közölte](#), hogy a Microsoft egy nagyobb frissítésen dolgozik a Windows 10-hez és ezzel gyakorlatilag megerősítést nyert, hogy a Sun Valley mellett egy alapos ráncfelvarráson is át fog esni az operációs rendszer. A cél az, hogy a szoftver szebb és korszerűbb legyen.

Ezzel párhuzamosan a cég az új verzióval a felhasználói élményeken is javítani akar. Minderre egy megjelent [álláshirdetés](#) utal, amelyben az óriáscég egy olyan programmenedzsert keres, aki segíthet a fejlesztőcsapatnak a Windows UX-platformmal kapcsolatos fontos javítások meghatározásába, tervezésében és megalkotásában. Az illető feladata lesz emellett, hogy a jövőbeli operációs rendszer technológiákat és funkciókat szállítson a Reunion projekthez. Az álláshirdetést a Microsoft Interactive eXperiences Platform (IXP) Team adta fel, amely többek között a Windows és a Windows-alkalmazások által nyújtott felhasználó élményekért felel. Ez a csoport foglalkozik a Start menü, az Office irodai programcsomag, az Edge böngésző és a natív Windows-alkalmazások fejlesztésével.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145628/nem-csupan-szebb-lesz-a-windows-10>

Válogatta: Berke Barnabásné

Nem jön ki a kormányzati matek a Fudan-Diákváros vitában

Szalai Anna

Publikálás dátuma

2021.05.26. 06:00

Fotó: Kisbenedek Attila / AFP

Épül könyvtár, lesznek edzőtermek, csak éppen a magyar diákoknak fizetniük kell majd a használatért, a kínai egyetem hallgatóinak meg nem.

Különös számháború kezd kibontakozni a Fudan Egyetem budapesti campusa és Diákváros által elfoglalt területekről folyó vitában a kormány, illetve az ellenzéki polgármesterek között. *Palkovics László* Fudan-ügyi kormánybiztosként a múlt héten egyeztetésre hívta *Karácsony Gergely* főpolgármestert és *Baranyi Krisztina* ferencvárosi pol-

gármestert, de megbeszélés helyett az ott bemutatott prezentációra kellett volna rábólintaniuk. Nem tették. Már a nyilvánosságra hozott prezentáció felvezetése is zavarba ejtő, a folytatásban pedig elég sok a csúsztatás. Az elején kiemelik, hogy más országokban a kínai egyetemi terjeszkedéshez nem kapcsolódnak olyan „negatív visszhangok”, mint idehaza. Csakhogy a felsorolásból kiderül, hogy azok az együttműködések főleg speciális – például pénzügyi, illetve divat – kurzusokra, valamint mester- és doktori képzésekre vonatkoznak, nem egy teljes egyetem létesítésére. A kollégiumfejlesztés az innovációs tárca állítása szerint azért indokolt, mert évente 7-8000 ezer diáknak nem jut kollégiumi hely. A kollégiumi férőhelyek közül 8500 a forgalmas bevezető fűutakhoz közeli területen épülne meg a zsugorított Diákvárosban, a kínai campus számára pedig 3000 férőhely létesülne. Csakhogy az utóbbiak a magyar egyetemek diákjai számára nem lesznek nyitottak, viszont azok, akik a Fudanra járnak, borsos összeget, 56 ezer forint kollégiumi díjat fizethetnek majd. Összehasonlításképp: a fővárosi egyetemi koleszok havi díjai 15 ezer forint alatt maradnak, de a 10 ezer forint körüli összeg se ritka. Még az önköltségeseknél is legfeljebb 40 ezerig kúszik fel a díj. A Fudan tandíja egyébként évi 2, 3 millió forint lesz alapszakon, mesterszakon 3,3 millió. A régi nagyvásártelepen kialakítandó közösségi tér mérete és funkciója nem változik – hajtogatja Palkovics. Csakhogy ezt közben a Fudanhoz csatolták, így nagy kérdés, hogy a magyar diákok milyen feltételek mellett használhatják majd. A pénzügyi részből ugyanis kiderül, hogy a sportlétesítményeket és a könyvtárat külsősök csak térítési díj ellenében használhatják, miközben a Fudan diákjainak az egyetemi képzéshez kapcsolódóan ingyenes. A kínai egyetem, valamint a sport- és konferencia központ felépítése a prezentáció szerint bruttó 686 milliárdba kerülhet, plusz a megvásárolandó telkek ára. A teljes üzelmeltetési költség évi 50 milliárd felett van. Szám-

misztikát vet be a kormány, amikor a kormányzati prezentáció rátér arra, mekkora területen is zajlanak majd a fejlesztések. A korábban 135 hektáros fejlesztési terület hirtelen 200 hektárra hízott, ám ez azért van, mert belevették az atlétikai csarnok, az edzőpályák, a ferencvárosi szabadidőpark, az új evezős központ és a csepeli közpark területét is. Palkovicsék kormányközeli médiumokban ráadásul azt kezdték sulykolni, hogy a Diákvárosnak most több hely jut, mint korábban. Mondván az első változat szerint – amikor a Fudan az északi részen épült volna fel – a kollégiumoknak csak 16,2 hek-

tár jutott, most viszont 17,6 hektár. Ám a legújabb tervben a Diákváros szorult be az északi részre, márpedig Baranyi Krisztina szerint ez a terület nem több, mint 6-7 hektár. Arról nem is beszélve, hogy a legeslegelső tervben nem is szerepelt egyetem-építés, a legújabb koncepcióban viszont a Fudan már 22,2 hektárt tesz ki.

Forrás: https://nepszava.hu/3120860_nem-jon-ki-a-kormanyzati-matek-a-fudan-diakvaros-vitaban

Válogatta: Berke Barnabásné

Novemberben jön az Intel Alder Lake-S

Ezzel pedig még az AMD előtt, elsőként támogatnának két új technológiát.

Március folyamán írtunk arról, hogy [alakul](#) az Intel sorrendben 12. generációja, legalábbis a Core-családon belül, ez pedig több fontos előrelépést nyújtana a felhasználóknak, néhány komoly kérdőjellel. Most újabb értesülés látott napvilágot, eszerint novemberben kerítenek majd sort a debütálásra.

A most közzétett [írásban](#) arról olvashatunk, hogy az Alder Lake-S képviselői a fenti időpontban rajtolnak majd el, már amennyiben a készlethiány nem befolyásolja a megjelenést. Ezzel az Intel valóra váltaná korábbi ígéretét, ennél azonban fontosabb, hogy elsőként támogatná a DDR5-memóriát és a PCI Express 5.0 szabványt, megelőzve ezzel az AMD-t, amely korábban a PCI Express 4.0 esetében játszotta el velük ugyanezt. A rivális persze nem lesz nagyon lemaradva, ők alig néhány hónappal később, a jövő év elején mutatnák be a Zen 4 architektúrát, így érdemes lesz várnunk a beszerzéssel, hogy egy tisztább, egyértelműbb képet kapjunk a két versenyző közötti különbségekről.

Az Alder Lake-S mind a DDR4-, mind pedig a DDR5-memóriát támogatja majd, persze nem ugyanazon laptopon, így erre is figyelnünk kell majd a konfiguráció összeállításakor. Utóbbi esetében akár 10000 MHz-es frekvenciáról, valamint az ECC (Error Cor-

recting Code) alapértelmezett támogatásáról esett eddig szó, viszont az Intel megoldása kapcsán a hibrid összeállítás, vagyis az erősebb és szerényebb magok együttes alkalmazása is említést érdemel, hiszen ezt eddig inkább a mobilos téren, az ARM fejlesztéseinél láthattuk. Kérdés, hogy ez mennyiben lesz hasznos alternatíva az asztali szegmensben, amit csak a mindennapos használat során deríthetünk ki. Fontos részlet a tok módosulása, az új LGA 1700 eltérő alakja miatt ugyanis a meglévő ventilátorok inkompatibilisek lesznek, vagyis ezen komponensek korai beszerzése sem ajánlott.

A fenti részletek valóságára persze még nincs garancia, az Intel háza táján az elkövetkező hónapokban szivároghatnak ki a pontos részletek, mielőtt az év végén eljön a hivatalos rajt.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145485/novemberben-jon-az-intel-alder-lake-s>

Válogatta: Berke Barnabásné

Új filmre kapott majdnem egymilliárdos támogatást a Saul fia rendezője

Újabb filmet készíthet *Nemes Jeles László*.

Hazánk egyik legismertebb rendezője, az Oscar-díjas Nemes Jeles László szerencsére tovább dolgozhat magas színvonalon, hiszen a Filmintézet támogatja következő projektjének megvalósulását, mely ennek hiányában minden bizonnyal nem

készülhetett volna el. A szervezet 900 millió forinttal segíti Az árva című terv elkészítését, mely a rendezőnek a harmadik munkája lesz.

Nemes Jeles az Oscar-díjas és kritikus-, valamint közönségkedvenc, szakmai körökben is elismert Saul fia után 2018-ban a Napszálltát mutatta be, azonban annak fogadtatása elmaradt első filmjétől, inkább csak korrektnek tartották a végeredményt. A mostani filmről nem lehet sokat tudni, csak annyit, hogy az ötvenes évek végén játszódik, a főhőse egy kislány, és igen személyes történet lesz.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/film/145757/uj-filmre-kapott-majdnem-egymilliardos-tamogatast-a-saul-fia-rendezoje>

Válogatta: Berke Barnabásné

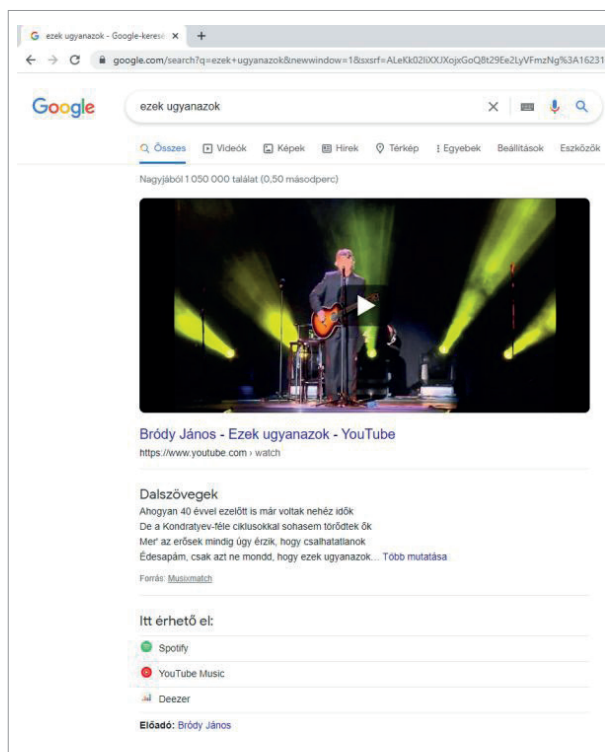
Vizsgálatot indított a Google ellen a Gazdasági Versenyhivatal

A GVH eljárást indított a Google-lel szemben annak vizsgálatára, hogy a keresőjében dalcímekre megjelenő ún. dalszövegkártya alkalmazásával versenyjogot sértő módon előnyben részesíti-e saját szolgáltatását.

A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) versenyfelügyeleti eljárást indított a Google-lel szemben, az általa alkalmazott ún. dalszövegkártya szolgáltatással kapcsolatban. A nemzeti versenyhatóság azt vizsgálja, hogy a kaliforniai központú cég jogsértő módon befolyásolja-e a dalszöveg közzétételével foglalkozó piaci szereplők közötti versenyt azzal, hogy a keresőmotorjának használatakor (dalok, dalszövegek keresése során) az organikus keresési találatok – így az ezzel foglalkozó honlapok linkjei – előtt saját dalszöveg-megjelenítési szolgáltatását helyezi el.

Az ún. dalszövegkártya ugyanis – különösen mobiltelefonok esetén – alkalmas arra, hogy kitakarja a keresőmotor által sorrendbe állított további találatokat, emellett a Google saját szolgáltatását (YouTube) is népszerűsíti. A versenyhatóság különös figyelmet fordít a jelentős számú fogyasztó és vállalkozás érdekeit és helyzetét befolyásoló nagy technológiai vállalkozások magatartásainak vizsgálatára. A GVH 2019 végén jelentős, 1,2 milliárd forintos bírságot szabott ki a Facebookra, továbbá

2018 nyarán kötelezettségek teljesítését írta elő a Google számára. A Versenyhivatal emellett jelenleg is vizsgálja a Rakuten-csoportba tartozó Viber, illetve a ByteDance által üzemeltetett TikTok magatartását.

A versenyfelügyeleti eljárás megindítása nem jelenti annak kimondását, hogy a vállalkozás a feltételezett jogsértést elkövette. Az eljárás a tények tisztázására és ezen keresztül a feltételezett jogsértés bizonyítására irányul. Az eljárás lefolytatására biztosított időtartam hat hónap, amely indokolt esetben két alkalommal, egyenként legfeljebb hat hónappal meghosszabbítható.

Forrás: <https://sg.hu/cikkek/it-tech/145794/vizsgalatot-inditott-a-google-ellen-a-gazdasagi-versenyhivatal>

Válogatta: Berke Barnabásné

Valóságos könyvtár – könyvtári valóság. Könyvtár- és információtudományi tanulmányok 2020

címmel megjelent
az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi
Intézetének legújabb (jubileumi) kiadványa.

Szerkesztette: Kiszl Péter és Boda Gáborné Kön-
tös Nelli

Lektorálta: Dudás Anikó, Koltay Tibor, Sonnevend
Péter, Tószegi Zsuzsanna, Tóth Máté, Tóvári Judit,
Virágos Márta, Vörös Klára

Olvasószerkesztő: Kovács Katalin

Műszaki szerkesztő: Szabó Panna

Angol nyelvi lektorok: Orosz Adrienn, Radó Rita
További munkatársak: Németh Katalin, Patkósné
Tóth Zsuzsanna

Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudo-
mányi Intézet, 2021. 449 p.
ISBN 978-963-489-268-7

A könyvbemutatóra a pandémia miatt várhatóan
2021 novemberében, a Valóságos könyvtár –
könyvtári valóság V. konferencia keretében kerül
majd sor.

Nyomatott tiszteletpéldányok korlátozott számban,
a lis@btk.elte.hu címen történő előzetes igénybe-
jelentés után átvehetők az ELTE BTK-n.

A könyv elektronikusan szabadon letölthető:
<https://doi.org/10.21862/vkkv2020>

A VKKV könyvtár- és információtudományi szak-
könyvsorozat eddig megjelent kötetei az ELTE
EDIT repozitóriumában olvashatók:
<https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/56432>

Tartalom

Előszó

Borhy László
Sonkoly Gábor
Sörény Edina

Tudósok az értékteremtő könyvtárakról

Balázs Géza: Evolúciós „megszaladásban” vagyunk
Vida Tivadar: Egy régész könyvtárai

A képzésünkről

Köszöntők
Christine Mackenzie: Az International Federa-
tion of Library Associations and Institutions (IFLA)
köszöntője
Barátné Hajdu Ágnes: „Senki az tudományban
felső polcra nem hág, ha az futó idővel igen oko-
san nem él.” A Magyar Könyvtárosok Egyesülete
(MKE) köszöntője
Ramháb Mária: „Én iskolám, köszönöm most
neked...” 70 éves az ELTE könyvtárosképzése.
Az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ)
köszöntője

Tanulmányok a képzésről

Borsodi Csaba: Reformok hullámain. Az egye-
temi szintű könyvtárosképzés kezdetei a Páz-
mány Péter / Eötvös Loránd Tudományegyetemen,
1948/49–1956
Kiszl Péter: A könyvtár- és információtudomány,
valamint a könyvtárosképzés válaszai a gazdasági,
társadalmi és technológiai kihívásokra
Tószegi Zsuzsanna: Digitális bennszülött hallga-
tók, digitális bevándorló tanárok. Új utak, új mód-
szerek az informatikus könyvtárosok képzésében
Eszenyiné Borbély Mária: A felsőoktatás szerepe
és hatása a könyvtáros hallgatók és munkavállalók
digitális kompetencia állapotának fejlesztésében

Szakmai együttműködő partnereink reflexiói a képzés munkaerő-piaci hasznosulásáról

Berecz Ágnes – Fazokas Eszter – Fonyó Istvánné – Haszonné Kiss Katalin – Kálóczi Katalin – Kis Szilárd – Kóródy Judit – Papp Anna Mária – Redl Károly

ERASMUS partnereink

Egykori könyvtáros hallgatók visszaemlékezései a képzésről

Ferenczyné Wendelin Lídia: Ballagott már sok vén diák
Gereben Ferenc: Könyvtár szakos voltam én is (1962–1967)

Katsányi Sándor: Visszaemlékezés

Kiss Gábor: Könyvtáros hallgató voltam. Emlékeim az 1977–1982 közötti könyvtárosképzésről

Kovács Ilona: Emlékek a Könyvtártudományi Tanszék múltjából (1956–1961)

Mátyás Melinda: A Könyvtártudományi Tanszék 2004 és 2010 között: egy hallgató szemével

Suppné Tarnay Györgyi: „Azok a 60-as évek...”
Visszatekintés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 70 éve induló könyvtárosképzésre

Szabó Sándor: Hogyan lettem könyvtáros? Gondolatok az egyetemi könyvtárosképzésről

Frissen végzett hallgatóink véleménye a képzésünkről

Illek Nikolett: A Hallgatói Önkormányzat Könyvtár- és Információtudományi Intézeti Képviselője

Pataky Csilla: Az ELTE Alumni Központja

Válogatott bibliográfia a képzésről

Tószegi Zsuzsanna – Kiszl Péter – Zsömlé Viktor: Könyvtárosképzés az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1949–2019. Válogatott bibliográfia hét évtized könyvtár- és információtudományi szakirodalmából

Oktatóink kutatásaiból

Virágos Márta: A fejezet tanulmányai elé

Bibor Máté János: Gyulaffi Lestár diákévei

Csík Tibor: A német könyvtártudomány első évszázadának tanulságai

Barátné Hajdu Ágnes: Trendek a könyvtárépítészetben. Modern könyvtárak, könyvtárbelső a világ minden tájáról

Dippold Péter: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 2018. évi használói elégedettség- és igényfelmérésének néhány tanulsága

Boda Gáborné Köntös Nelli: Önreflexió és szakmai önismeret a dokumentumleírás szolgálatában

Senkei-Kis Zoltán: A könyvtár mint stresszforrás. Hogyan oldható a könyvtári szorongás?

Fodor János: 70/90 – Az archívum valósága és a múlt rekonstruálhatósága

Kerekes Pál: Irodalom a távoli elérésű audiovizuális szövegiség platformjain

Németh Katalin: Szimbólumokkal szimbólumok nélkül: az autizmusbarát könyvtár

Kosztjáné Mátrai Rita: OPAC-ok nagyító alatt. Hogyan keres egy gyengénlátó az online könyvtári katalógusokban?

Doktoranduszaink kutatásaiból

Tóvári Judit: A fejezet tanulmányai elé

Winkler Bea: Képzelt riport egy chatbot építéséről

Zsömlé Viktor: A XXI. század könyvtára – a smart library

Radó Rita: Digitalizálási munkafolyamatok hatása a könyvtári szervezetfejlesztésre: négy európai nemzeti könyvtár példája alapján

Szűts Etele: Magyarország és a Holland Királyság digitalizálási stratégiájának összehasonlítása

Nagy Andor: Személyes digitális hagyatékok megőrzése

Simon András: Az adatgazdászat feladatai és lehetőségei integrált könyvtári rendszerek számítógépes adatbázisaiban

Nemes László: Transzferek és a könyvtár szerepe a felsőoktatás és a céges szektor kapcsolatában

Arany-Nagy Zsuzsanna: A köz- és iskolai könyvtárak oktatási és nevelési szerepének erősödése. Szemle a hazai és nemzetközi szervezetek iránymutatásaiból

Abstracts

Author information

Fényképek a konferenciáról

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Könyvtár- és Információtudományi Intézet

<http://lis.elte.hu>

Forrás: <http://lis.elte.hu>

Válogatta: Prokné Palik Mária

Felelős gazdasági, ügyviteli döntések – könyvtári támogatással

Kedves Kollégák!

2021.06.09-én rendezte meg az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Információbrókerek Egyesülete a „Felelős gazdasági, ügyviteli döntések – könyvtári támogatással” című videokonferenciát és workshopot.

A rendezvény résztvevőit az OSZK részéről *Rózsa Dávid* főigazgató, a MIBE részéről *Mikulás Gábor* köszöntötte.

Lies Petersen kommunikációs tanácsadó (Hollandia) az Oefenen.nl felnőttoktatási platformot mutatta be, amely az alapvető készségek fejlesztését (mint nyelv, matematika, pénzügyi ismeretek, számítógép-használat, egészséges életmód) célozza meg. Elsősorban az alacsony iskolai végzettségű, hátrányos helyzetű rétegekhez szól. Használata regisztrációhoz kötött, de térítésmentes. A program finanszírozásában nagyvállalatok és önkormányzatok is szerepet vállalnak.

Deuten-Makkai Réka felnőttoktatásért felelős programvezető, a Hágai Városi Könyvtár gyakorlatát mutatta be. A hágai könyvtárban az Oufenen.nl segítségével az alapismeretek fejlesztése folyik, különböző tanulmányi- és közvetítő intézmények segítségével, amelyek között folyamatos kapcsolat áll fent. A programban fontos az önálló tanulás elősegítése, és igazodik az egyéni kompetenciákhoz. Az előadó kiemelte: a résztvevők nemcsak segítséget kapnak adósságaik rendezéséhez, hanem fejlesztik pénzügyi készségeiket is, megakadályozva az újabb adósságba esést. A program eredményeit monitorozzák.

Csernok Miklós pénzügyi tanácsadó tíz éve írja a Kiszámoló blogot (kiszamolo.hu), amelynek anyaga

két fő téma köré szerveződik: egyrészt pénzügyi termékeket, döntéseket ismertet, másrészt az olvasók pénzügyi tudatosságát fejleszti. A megjelent írások nyelvezetileg és formailag is átláthatók, érthetők, így azok a téma iránt érdeklődő laikusok számára is könnyen befogadhatók. A blogon és a YouTube-csatornán (Kiszámoló Akadémia) számos tartalom szabadon hozzáférhető.

Az utolsó előadásban Mikulás Gábor a Gazdasági, ügyviteli igények a hazai közkönyvtárakban címmel közzétett kérdőívre beérkezett válaszokat összesítette. A válaszokból kiderült, hogy a felhasználók nehezen fogalmazzák meg pénzügyi, gazdasági igényeiket, és a könyvtárosok nem feltétlenül ismerik fel azokat.

A rendezvényt fórum zárta, ahol Deuten-Makkai Réka kérdésekre válaszolva megosztott néhány tudnivalót a felnőttképzési programok szervezésével kapcsolatban (image-építés, országos kampány, a felhasználók megszólítása, igények azonosítása, könyvtárosok felkészítése, képzése). Ezen kívül felvetődött egy országos léptékű, üzleti/gazdasági információ-szolgáltatás és tartalom-előállítás ötlete is, amelynek megvalósításába az üzleti szféra szakembereit is bevonhatnák a könyvtárak.

A gyorsjelentést az Országos Széchényi Könyvtár Olvasószolgálati és Tájékoztatási Osztálya készítette.

Üdvözlettel:

Kecskeméti Gergely

főosztályvezető

Információ- és Tartalomszolgáltatási Főosztály

Országos Széchényi Könyvtár

E-mail: kecskemeti.gergely@oszk.hu

Mobil: +36306229802

Forrás: katalist@listserv.niif.hu

Válogatta: Prokné Palik Mária